

Izhaja ob 4 zjutraj.

Stane mesečno 10— Din
za inozemstvo 20—

Oglasi po tarifu.

Uredništvo:

Miklošičeva cesta št. 16/L
Telefon št. 72.

JUTRO

Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko.

Upravištvu:

Ljubljana, Prešernova
ul. št. 54. Telef. št. 36.

Podružnice:

Maribor, Baravska ulica
št. 1. Tel. št. 22.
Celje, Aleksandr. cesta.

Račun pri pošti, čekov,
zavodu št. 11.842.

Ljubljana, 21. oktobra.

Ena najznamenitejših stavb na svetu je katedrala v Cordovi. Iz ostankov nekdanjih razvalin v Kartagi, Rimu, Narboni in drugih starodavnih mestih so zgrajeni njeni številni in mogočni stebri. V mraku obletavajo netopirji te stebre iz hvaležnosti, da jim omogočijo obstoj.

Nehote smo se spomnili na Cordovo danes, ko smo čitali v «Slovenskem Narodu» manifest «Jugoslovanske zajednice». Pred nami se dvigajo stebri in stebri iz razvalin starega slovenskega liberalizma, okoli njih pa frfotajo netopirji, ki jim je svojčas nadel dr. Ivan Tavčar klasično ime: politične pilpogačice. Neizogibnemu propadu je zapisana nekdanja čedna stavba in le še, spomini na njeno historijo jo zadržujejo, da še ni zapadla usodi razvalin...

Vedno je bilo tako. Nikdar se niso veliko brigali za ljudske potrebe, pred volitvami so pa vedno nastopali s elavnostnimi manifesti in fulminantnimi govori. Po volitvah, ko so imeli mandate, so se malo brigali za dane obljube. Zopet so spoznali le same sebe in svojo bližnjo okolico. Iz neagilnosti so jih zopet vzdignile šele prihodnje volitve.

V boj za belo Ljubljano se pripravljajo vojskači, ki ne morejo preboleti, da je tok časa izpodnesel božansko avtoriteto njihovih oseb. Nič ne morejo zato, ako niso bili več kos težjim nalogam moderne komunalne politike, ki zahteva pred vsem mladostnega življenja ter ustvarjanja, polnega iniciativ. V blatu bi se že skoraj razlezla naša bela Ljubljana, občinske gospodarske institucije so se gibale na celi črti v smeri nazadovanja in propadanja, za socialne potrebe ljubljanske komunne se je storilo le toliko, kolikor so v to prisilile neizogibne potrebe.

S frazami se ne dela komunalne politike. Vprašanje velike politike se ne rešuje v mestni hiši. Več kot smešno je, če nastopa sedaj politična grupa s programom, ki bi bil morda vsaj deloma primeren pred volitvami za konstituantno. Hrvatsko vprašanje se ne bo rešilo v Kurji vasi, revizijske ustave ne v Kravji dolini. Naravnost brezvestno pa je gnati Ljubljano v boj proti onim, ki edini lahko pomorejo naši prestolici. Sredi mesta se vije nedokončana regulacija Ljubljane, mestna klančica že zdavnaj ne odgovarja niti obrtnim potrebam, niti hišnim zahtevam, vprašanje zidanja novih hiš postaja od dne do dne bolj pereče, mestna aprovizacija je edini verjetni, ki more stalno odpravljati nezadovoljstvo in bedo širokih plasti ljubljanskega prebivalstva. Sto milijoni so potrebni, ako se hoče Ljubljani pomagati. Ali se more teh problemov lotiti politična grupa, katere območje se neha že na Šišenskem vrhu in na Golovcu?

Politično dobičkarstvo in parasitstvo je poglavje samo zase. Tudi to bo treba načeti, ker nikakor ne gre, da bi se javnost še nadalje begala z namigavanji in sumničenji. Politična grupa, za katero stojijo reprezentanti velikega kapitala, ki je še vedno ljudstvo le izsesaval in izmozgaval, in naj ji delajo tlako tudi bivši narodni socialisti, ima najmanj vzroka pisati o korupciji. Prosto varanje javnosti in volilcev pa znači, ako taka družba razglasa, da zahteva socialno pravičnost.

Povratek kraljice in princev

Beograd, 21. oktobra. (Izv.) Danes ob pol 7. zvečer se je z dvornim vlakom vrnila v Beograd kraljica Marija v spremstvu princa Pavla in grške kraljice Elizabete. Na kolodvoru jih je pričakoval kralj Aleksander v spremstvu ministrskega predsednika Pašića, zunanjega ministra Ninčiča, beograjskega župana in številnih častnikov.

Ob 9. zvečer je prispel iz Pariza princ Arzen. Njegov prihod se spravlja v zvezi s sklicanjem kronskega sveta.

Italija organizira zločine v Črni gori

Beograd, 21. oktobra. (Izv.) V podgoriškem okrožju v Črni gori je bil pred par dnevi ubit znani zločinec Raković. Pri njem so našli dokumente, ki težko kompromitirajo eno izmed naših sosednjih držav, ki podpira vzdrževanje takozvane črnogorske vlade, ki ima svoj «sedež» v Rimu. Pri Rakoviću so našli dokumente, ki dokazujejo sodelovanje te črnogorske vlade in njene prtektorice pri organizaciji zločinov v Črni gori.

Volitev predsedstva narodne skupščine

SEJE SKUPŠČINE ODGOĐENE DO 6. NOVEMBRA.

Beograd, 21. oktobra. (Izv.) Danes, ob 11.45 je novi predsednik dr. Edo Lukinič otvoril sejo skupščine. Začasni tajnik Šimonović je najprej prečital zapisnik zadnje seje, nakar je poslanec Voja Lazić protestiral proti temu, da je bila včerajšnja seja odložena brez razloga. Predsednik je pojasnil, da je bila seja zaključena z dovoljenjem večine in da torej ne more biti govora, da bi ravnal proti poslovniku. Ker mu je dr. Ivančič med njegovim govorom neprestano vpadal v besedo, mu je predsednik Lukinič po ponovnih opominih podelil končno pismeni ukor. Nato je dobil besedo posl. Moskovljevič (zemljoradnik), ki je govoril uvodoma o poslovniku, točka 108., v nadaljnjih izjavah pa razpravljal o položaju v Dalmaciji med delavci in poselniki in prepovedi političnih zborovanj v Dalmaciji. Ker ni govoril k stvari, mu je predsednik odvzel besedo in tudi njemu po ponovnem opominu podelil pismeni ukor.

Pododbor končal razpravo o uradniški pragmatiki

PREHODNE ODREDBE.

Beograd, 21. oktobra. (Izv.) Danes je pododbor zakonodajnega odbora, ki razpravlja o uradniški pragmatiki, končal svoje delo. Na zahtevo sekcije se je izpremenil člen 230 v toliko, da se vsteje uradnikom tudi doba, katero so kot namoščenci odslužili po posebnih predpisih (na pr. certifikatisti ali oni, ki so prestopili iz samoupravne službe). Z ozirom na to se je člen 222 na novo redigiral. Dodal se mu je tudi nov stavek, ki se glasi: «Službena leta, o katerih se v tem členu govori, se računajo po členu 230». Sprejeti so bili tudi ostali členi vladnega predloga s popravki, ki so bili potrebni izpremembe ostalih članov.

Pododbor je potem razpravljal o členu 218 glede pogojev za prevedbo aktivnih nameščenec na novi zakon. Sprejeta je bila v tem členu izprememba v zvezi s komisijo za vsakega uslužbenca pripraviti predlog, o katerem potem končno odloča pristojno ministrstvo, in sicer v zadnji instanci poseben komite,

mu po ponovnem opominu podelil pismeni ukor.

Dr. Lukinič je imenoval nato tri skrutinatorje in odredil volitev dveh podpredsednikov in 4 tajnikov skupščine. Začasni tajnik Aradžić je klkal imena poslancev, ki so nato oddajali glasovnice v žaro pred predsednikom.

Pri volitvah podpredsednikov je bilo oddanih 210 glasov in sta bila izvoljena Vujčić (rad.) s 136 in Karamahmedović (musl. desnica) s 130 glasovi. Za tajnike so bili izvoljeni: Rajar (SKS.) s 138, Janjić (rad.) s 128, Sreten Vukosavljević (dem.) s 142 in Milan Miloradović (zemljoradnik) s 140 glasovi. Oddanih je bilo 210 glasovnic.

Po volitvah je predsednik predlagal radi udeležbe poslancev na svečanostih v Kumanovem in v Pragi odgoditev skupščine in zaključil sejo. Prihodnja seja se bo vršila 6. novembra z dnevnim redom: Volitev finančnega odbora.

ministrov, ki se v ta namen določi. Na to stilizacijo je vlada pristala. S tem je preprečena vsaka zloraba pri prevajanju, katere se je bilo bati posebno zaradi člena 216 (stavljenje uslužbencev na razpoloženje).

Na zahtevo sekcije, da se ustavi v prehodne določbe novi členi o prevedbi upokojencev, vdov in sirot, se je načeloma sprejel tozadevni predlog sekcije. Podrobne določbe bo pripravila sekcija do dne 31. oktobra, nakar se tekst tega zakona razdeli med člane zakonodajnega odbora, ki bo v prvih dnevih novembra začel s svojim delom. O malem številu členov novega zakona, o katerih vlada še ni dala končnovoljavnega pristanka, se bo vlada s pododborom sporazumela še pred sestankom plenuma. Pododbor bo imel svojo zadnjo, povsem formalno sejo dne 31. oktobra, da se sprejme poročilo tajnika, ki ima redigirati še nekatere podrobnosti tega zakona.

Volitev glavnega direktorja delavske zavarovalnice

SOGLASNO JE BIL IZVOLJEN VILIM BUKŠEK. — DELAVSKI ZASTOPNIK OBŠOJA NAPADE NA DR. ŽERJAVO. — VPRAŠANJE LJUBLJANSKE STAVBE.

Zagreb, 21. oktobra. (Izv.) Danes se je tu vršila volitev generalnega direktorja «Središnjeg ureda za osiguranje radnika». Delegati delavcev in delodajalcev so soglasno glasovali za g. Vilima Bukšeka, bivšega ministra. (Od slovenske strani so bili prisotni člani ravnateljstva, za delodajalce gg. Franchetti in Praprotnik, za nameščenke Kajzer in Lovšin). Po izvršeni soglasni volitvi je delegat delavcev g. Luka Pavičević, tajnik glavnega «Radničkog Saveza» v Beogradu, v daljšem govoru pozdravil to soglasno izvolitev in ugotovil, da je ž njo tudi dokazano, kako neosnovani in nalašč inscenirani so bili napadi, katere o politični nesprotnosti lansirali v zadnjem času v «Slobodni Tribuni» in njenih zaveznikah s namenom, da zadenejo s svojimi napadi ministra dr. Žerjavo. Soglasno glasovanje pa je dokazalo, da imajo i nameščenci i delodajalci popolno zaupanje ne samo v danes izvoljenega novega glavnega ravnatelja, marveč tudi v vlado in v resnoga ministra.

Na današnji seji je bila dalje v celoti potrjena kolektivna pogodba s slovenskimi zdravniki. Glede velike stavbe palače Okrajne bolniške blagajne na Miklošičevi cesti v Ljubljani v reduciranim obsegu (za 24 milijonov kron brez opreme) bo predsedništvo skupno s člani ravnateljstva iz Slovenije tekmo 10 dni sprejelo končni sklep in je že sedaj nadaljevanje zgradbe v tem obsegu zasigurano.

Na današnji seji je bila dalje v celoti potrjena kolektivna pogodba s slovenskimi zdravniki. Glede velike stavbe palače Okrajne bolniške blagajne na Miklošičevi cesti v Ljubljani v reduciranim obsegu (za 24 milijonov kron brez opreme) bo predsedništvo skupno s člani ravnateljstva iz Slovenije tekmo 10 dni sprejelo končni sklep in je že sedaj nadaljevanje zgradbe v tem obsegu zasigurano.

Na današnji seji je bila dalje v celoti potrjena kolektivna pogodba s slovenskimi zdravniki. Glede velike stavbe palače Okrajne bolniške blagajne na Miklošičevi cesti v Ljubljani v reduciranim obsegu (za 24 milijonov kron brez opreme) bo predsedništvo skupno s člani ravnateljstva iz Slovenije tekmo 10 dni sprejelo končni sklep in je že sedaj nadaljevanje zgradbe v tem obsegu zasigurano.

Sestanek Venizelosa z Ninčičem

Beograd, 21. oktobra. (Izv.) Iz Aten se poroča, da se grški zunanji ministar v kratkem sestane z našim zunanjim ministrom dr. Ninčičem. V grških krogi pripisujejo sestanku veliko važnost, ker se smatra, da se bo skušalo doseči skupno postopanje na bližajoči se orientalski konferenci. Sestanek obeh državnikov bo ali v Solunu ali v Skoplju.

KONFERENCA O NARODNIH MANJŠINAH.

Beograd, 21. oktobra. (Izv.) Po zadnjem sklepu naše vlade, se ta ne bo udeležila konference Zveze narodov, ki bo razpravljala o narodnih manjšinah. Ta konferenca se bo vršila v Budimpešti.

ODGODITEV SVEČANOSTI V PEČI.

Beograd, 21. oktobra. (Izv.) Vlada je slovesno ustoličenje patriarha v Peči, ki je bilo na sporedu kumanovskih svečanosti, zaradi nastalih zaprek odložila na nedoločen čas.

Preiskava o zaroti proti kancelarju dr. Wirthu

NADALJNE ARETACIJE.

Berlin, 21. oktobra. (Izv.) O načrtih za atentat na državnega kancelarja dr. Wirtha doznava «Vossische Zeitung», da je šlo za dva atentata, od katerih bi se moral prvi izvršiti že prošlo nedeljo, drugi pa danes. Že javljena aretacija se je izvršila v nekem mestu zapadne Nemčije in je v zvezi z drugim atentatom. Neki mladenič, ki je bil zapleten v zaroto, je, da olajša svojo vest, sporočil policiji podatke o pripravah ter je opisal vse podrobnosti. Ko je oddal svoje anonimno poročilo, je hotel uiti, vendar so ga mogli aretirati.

Kakor poročajo listi, je bil medtem aretiran v Porenju že tudi neki drugi osumljenec. Po dosedanjih poizvedbah je bilo gnezdo zarote v Berlinu. Zarota je izšla iz istih krogov, kakor zarota proti Rathenau.

Pozno zvečer se je raznesla po mestu vest, da so aretirali nocoj v Berlinu dva nadaljna osumljenca, med temi baje neko odlično osebo. Policija in vlada odklanjata še vedno vse informacije. Preiskava se vodi strogo tajno. Tudi časopisje priobčuje le kratka poročila in se večinoma vzdržuje vseh komentarjev.

Lloyd George o svojem delu

PREBIVALSTVO PRIREJA ODSTOPIVŠEMU DRŽAVNIKU VELIKE OVACIJE.

London, 21. oktobra. (Izv.) Včeraj jutraj in danes dopoldne je imel Lloyd George v Downing Streetu razgovor z nekaterimi člani koalicije. Ob štirih popoldne je s posebnim vlakom odpotoval v Leeds. Na kolodvoru je pred odhodom izjavil, da je sedaj svoboden mož. Breme se je odvzelo od njegovih ramen, pač pa mu je ostal v rokah meč.

Njegovo potovanje v Leeds je bil pravi triumfalni pohod. Povsod, kjer se je vlak ustavil, so obkrožile Lloyd Georgea velike množice ljudstva, ki so pozdravljale bivšega ministrskega predsednika. Na kolodvoru v Leedsu je Lloyd George v nagovoru izjavil, da so mu trgoglavci v konservativni stranki napovedali boj, ki ga hoče on v interesu države sprejeti. Pozval je volilce, naj ga pri tem boju podpirajo.

V Leedsu se je vršilo nato ogromno zborovanje liberalcev in koalicijskih konservativcev. Na zboru je imel Lloyd George velik govor, ki je trajal poldruge ure in v katerem je izvajal med drugim:

«Koalicija angleških strank, ki je dovedla državo do zmage, deloma pa v zadnjem času tudi povzročila motenje notranjega mira, je sedaj končana. Končala je, ker gotove stranke niso mogle dovolj pridobiti iz nje».

Nato je Lloyd George govoril o vprašanju razorožitve, o industrijnem miru, od gospodarskih vprašanj in o irskem miru ter nadaljeval: «Moje prepričanje je demokratično in napredno. Sicer to nekateri zelo neradi vidijo. Vendar pa imam zavest, da delam za narod. Nikoli še nisem toliko delal kot zadnjih šest let. Nisem imel niti časa, obrazložiti ljudstvu pravi položaj, kadar so me hudo kritizirali. Sedaj imam več časa, sedaj sem eden izmed brezposelnih. Nameravam zato obširno poročati narodu, da bo mogel sam odločiti, ali sem mu s svojim delovanjem koristil ali ne. Odkriti in odkrito sem deloval ter

zasledoval le en cilj, da s svojimi najboljšimi močmi služim državi. Za vojne je vlada storila vse, kar je bila mogla storiti. Prevzel sem državno vodstvo, da uredim sistem starostnih penzij in zdravstvenih zavarovanj. Versailleska mirova pogodba je prinesla ero svobode za mno go milijonov. Mi smo edini narod v Evropi, ki je zopet dosegel ravnotežje v proračunu. Končno smo dospeli tako daleč, da moremo držati isti korak z dolarjem. Za to se mora Anglija zahvaliti v prvi vrsti zmožnostim mož, kakor sta Chamberlain in Horne. Uničenje politične kombinacije, ki je po vsem svetu zopet dvignila trgovino in kredit Anglije, je zato zločin proti narodu.

Ako se Balfouru ne bi posreželo skleniti z Ameriko dogovora glede razorožitve, bi se bila začela tekma v oboroževanju, ki bi imela za posledico silno povziranje davkov, ki bi potisnili Anglijo na tla. Namenoma se je sedaj uničilo to sodelovanje dveh močnih strank in to nazvali svarilom velikih mož, kot se Balfour, Chamberlain in Horne. Reakcionarci, ki so v Carlton-klubu dobili večino, bodo v slučaju, da dobe pri volitvah večino in dobe vlado v svoje roke, brez ozira na to, kar so obljubljali pred volitvami, izvedli svoj reakcionarni program. To pa bi dovedlo brezdvomno do ojačenja prevratnih elementov in bi lahko imelo katastrofalne posledice».

Svoj govor, ki je bil od tisočglave množice ponovno prekinjen po burnih ovacijah, je končal Lloyd George z besedami: «Jaz ostanem zvest sebi in državi. Vedno bom za vsak zdrav napredek. Objubim narodu, da ne bom nikoli, pa naj se zgodi karkoli, storil kaj nečestnega ali podlega. Nikoli ne bom igral partije, pri kateri bi zlorabili zaupanje, ki mi ga izkazujejo moji volilci in prijatelji».

Lloyd George se je nocoj vrnil v London, kjer ga je velika množica entuziastično sprejela.

Angleška kriza

London, 21. oktobra. (Izv.) 87 konservativnih članov parlamenta je obljubilo Bonar Lawu svojo podporo. Kakor poroča «Daily Mail», bodo konservativci Chamberlainove smeri šli samostojno v volilni boj. To se more smatrati kot razkol v konservativni stranki. Chamberlain je včeraj izjavil, da ne veruje, da bodo neodvisni konservativni politiki tako močni, da bodo mogli nasprotovati koaliciji konservativcev in liberalcev pod vodstvom Lloyd Georgea, katerim je na razpolago tudi cela strankina blagajna s 3 milijoni funtov.

Oficijozni krogi konservativne stranke menijo, da zahteva interes države čim prejšnji sestanek novega parlamenta. Ako bo konferenca unionistične stranke, ki se vrši v ponedeljek, izvolila Bonar Lawa za voditelja, je gotovo, da se bodo dogodki razvijali zelo hitro. Bonar Law bo najbrže takoj zasedel glavne portfelje svojega kabineta ter kot ministrski predsednik predlagal razpust parlamenta. Volitve se bodo vršile potem najbrže že 18. novembra.

ŽELEZNIŠKA NESREČA PO KRONANJU RUMUNSKEGA KRALJA.

Budimpešta, 21. oktobra. (Izv.) «Az Est» javlja iz Kolosvara, da se je po svečanostih kronanja rumunskega kralja v Albi Juliji dogodila velika železniška katastrofa. Vsled velikega navela so odšli iz postaje Darabanda zaporedoma trile brzovlaki, od katerih je moral eden vsled defekta lokomotive ustaviti na progi. Drugi brzovlak je zavozil v njega. Dva vagona sta bila popolnoma uničena. 30 oseb je mrtvih, 23 težko ranjenih.

Iz italijanske politike

Milan, 21. oktobra. (Izv.) Zgleda, da pogajanja med voditelji italijanskih strank glede sestave kabineta niso dovedla do nikakega rezultata, tako da bo ministrstvo de Facto do nadaljnjega ostalo na svojem mestu. Pogajanja sta se odeležila tudi generalni tajnik fašistov in Giolitti. Giolitti se danes sestane z Mussolinijem. V kratkem bo imel Giolitti političen programatičen govor v svojem volilnem okrožju. Tudi med vodjo demokratov Orlando in generalnim tajnikom fašistov so se vršila pogajanja. Fašisti pa so stavili Orlando enake nesprejemljive pogoje kakor Giolittiju. (Opozorjamo na naš včerajšnji članek o italijanski vladni krizi! Ured.)

POVRATEK DR. BENEŠA.

Praga, 21. oktobra. (Izv.) Zunanji minister dr. Beneš se je danes po 14dnevni odsotnosti v Italiji vrnil v Prago. Na povratku iz Benetk se je ustavil na Dunaju, kjer je imel važne razgovore z avstrijskimi državniki.

Borza

Curij: Berlin 0.127/8, Newyork 547, London 24.46, Pariz 40.50, Milan 22.95, Praga 18, Budimpešta 0.2150, Zagreb 2.50, Bukarešta 3.40, Sofija 3.60, Varšava 0.08, Dunaj 0.0072, avstrijske krone 0.0078.

Berlin: Italija 18.703 — 18.797, London 19.700.60 — 19.799.40, Newyork 4418.92 — 4441.08, Pariz 32.917 — 33.083, Svica 80.398 — 80.802, Dunaj 5.83 — 5.87, Praga 14.314 — 14.386, Budimpešta 171 — 173, Sofija 2932 — 2944.

Vrtnarska razstava v Ljubljani

Ljubljana, 21. oktobra.

Danes ob 10. dopoldne se je otvorila v jahalnici na Bleiweidovi cesti vrtnarska razstava. Otvoritev so se udeležili pokrajinski podnamestnik dr. Baltič, načelnik oddelka ministrstva trgovine in industrije dr. Marn, finančni delegat dr. Šavnik, načelnik oddelka za socialno skrbstvo Ribnikar, češkoslovaški konzul dr. Beneš, avstrijski konzul dr. Kohlrus, vladni komisar Ljubljane dr. Seneković, predsednik trgovske in obrtniške zbornice Knez, predsednik višjega šolskega sveta dr. Bevk, vladni svetnik prof. Šubic, kmetijski svetnik Rohrmann, predsednik zveze trgovskih gremiljev Jelačin, ravnatelj Slovenske banke Klavžar in drugi.

Senjor trgovskih vrtnarjev Alojzij Korsika je v pozdravnem govoru naglašal, da se je razstava priredila po 30 letih prestopa in združenim močmi trgovskih vrtnarjev vključno vsem neprilicam slabega vremena. Zaklical je trikratno slavo kralju Aleksandru in kraljici Mariji. Razstavo samo je otvoril pokrajinski podnamestnik dr. Baltič, ki je poudarjal, da je Ljubljana že od nekdaj na slovesu vrtnarskega mesta, kateri sloves bo treba tudi za naprej ohraniti. Castital je prireditev na uspehu lepe razstave. O. dr. Marn je poudarjal iz stališča trgovine velik pomen trgovskega vrtnarstva, s. Jelačin pa iz stališča obrti želeč, da bi se smatralo trgovsko vrtnarstvo kot posebna obrt.

Po teh besedah so si ogledali udeleženci razstavo, ki nudi za sedanjosti poznati jesenski čas zares mnogo lepega in spodbudnega. Pohvalno je omeniti celotni in podrobni aranžma cele razstave, v kateri tekmujejo prav uspešno vsi razstavljalci v najlepšem soglasju. Enolična jahalnica se je v teku par dni izpremenila v lepotičen vrt, poln lepih palm in pestrega cvetja. Krog in krog obširne jahalnice so dražestni razstavni nasadi posameznih vrtnarjev s skupinami lovorja in palm v ozadju. V ospredju so pa raznobojne skupine cvetlic od krizantem do nežnovečičnih begonij, nageljev in vijolic. Po sredi jahalnice so pa tri večje cvetlične skupine.

Izmed posameznih razstavljalcev je omeniti vseh devet, ker je vsak po svoje pripomogel k tako lepemu celotnemu uspehu. Največ in krasne skupine je razstavil Ferant, ki je porabil vso stran, ki leži nasproti vhodu. Sredi njegovega nasada se vzdiguje na belimi podstavku sona kralja Aleksandra, kraj katerega sta dve veliki skupini ciklamnov, spredaj skupina nageljev zadaj v polkrogu lepa vrsta cvetočih begonij-gomolnic in velikocvetnih krizantem. Krasen je tudi venec z belimi dahlijami in vrtnicami. Na desno od njega je razstava Herzmannskijeva, ki ima dva venca položena na tleh, ki sta v podobi malih skupin obdana s peskom in s cvetličnim obrobkom. En venec je iz rdečega cvetja abutilona in iz vrtnice «Mailmason», drugi pa iz duhtelih vijolic. Ob straneh teh skupin se prostira po tleh nežnolisti «asparagus», zadaj na dveh stebričih pa viseči «asparagus», za katerimi se dvigujejo velikocvetne krizanteme in lepe palme. Njegov sosed Koše ima dve liki skupini belih krizantem, sredi pa skupino mladih palm, vse je pa obrobjeno z lepo cvetočo primulo. Vrtar Simenc Ivan ima na eni strani krasen sortiment listnate begonije, na drugi pa bele krizanteme, sredi pa v slikoviti skupini žardinjere ciklam, primul, potem šopek cvetočih mirt z vencom za nevesto z vso pripadajočo dekoracijo, košaro polno cvetja rumenih dahliz in tagetes, krasen venec iz cvetja «tango» dalje. Ob straneh spodaj sta tudi dve alve na skupinah kamenja s svežimi planinkami. Prav lepa je tudi razstava vrtnarja Simenca Pavla, ki predstavlja veliko grobnico, sredi katere je velik venec iz belih vrtnic in rdečih nageljev, spredaj pa dražestna bela blaginja iz gosto nanizanih cvetov krizantem in rožnatim šopkom nageljev. Ob straneh je grobnica dekorirana z lepimi nasadi ciklamnov in drugih cvetlic. Na

levo od vhoda je razstava vrtnarja Korisike Viktorja, ki ima v ozadju prav lepo aranžirano zbirko cvetličnih in vrtnih semen, spredaj pa umetno vezane vence iz lovorja, bršljanja, mahu najmodernejših oblik in nakitov. Blizovičar Ivan ima lepo skupino belih krizantem, primul in gomoljnatih begonij. Lepi so tudi venci in šopki iz umetnega cvetja na stojalcih. Štrekelj Ivan ima poleg belih krizantem in višnjevo belih kaktus-dalij lepi skupini primul in ciklam. Za obrobek je zastopana celo begonia semperflorens v prav lepih eksplarih, dasi je za njo letni čas že pozni. Omeniti je tudi lep nevestin šopek in nagrobni šop iz nageljnov in dahliz. Tudi njega je razstavila še trdnika Balt Viktor lepe nageljne v dveh košaricah in eno vazo tuberoze. Lepi so tudi nevestini šopki iz belih nageljnov in tuberoze. V ozadju je par velikih šopov palmovih peres. Ozadje je pri vseh vrtnarjih iz različno grupiranih palm in lovorjevih dreves.

Razstava bo odprta do 25. oktobra. Priporočamo jo ljubljanskemu občinstvu v mnogoštevilni obisk, ker je tudi njen namen plemeniti, kajti čisti dohodek je določen za mestne rezeve. Razstava sama je pa vredna, da si jo ogleda vsak prijatelj cvetlic. Krasni venci in šopki, ki so razstavljeni, se prodajajo. Dobe se pa še le po končani razstavi.

Sadna razstava v Celju

Celje, 21. oktobra.

Danes ob pol deseti uri je bila odprta v Celju sadna razstava, ki ostane odprta do torka, 24. t. m. Skromne, a tem pristronejši slavnosti se je udeležil poleg odbornikov sadjarskega društva in lepega števila občinstva iz Celja in raznih krajev mariborske oblasti imenom centralne vlade poljedeljski minister G. Pucelj, dalje šef kmetijskega oddelka v Ljubljani G. Sancin kot zastopnik pokrajinske uprave za Slovenijo, celjski župan dr. Hrašovec, zastopnik vojaške oblasti, g. polkovnik Tosič, celjski okrajni glavar Pinčava in skoro polnoštevilno vsi načelniki uradov in zastopniki raznih gospodarskih korporacij.

Predsednik sadjarskega društva G. Bele, ravnatelj kmetijske šole v St. Jurju ob juž. žel., je pri otvoritvi najprej pozdravil posamezne zastopnike in občinstvo in prosil g. ministra Pucelja, da otvori razstavo. Gospod minister je v otvoritvenem govoru naglašal tri stvari, ki so za povzdigo kmetijstva posebno potrebne: primerno upoštevanje in honoriranje produkcije zemlje, intenzivno strokovno delo po šolah in tečajih, ter razstave, ki naj širijo zanimanje za poljedelstvo in seznanjajo medsebojno interese. Država je pokazala smisel za kmetijstvo in je zato tudi dovolila podporo za to razstavo. Nato je celjski župan dr. Hrašovec v vznešenih besedah izražal veselje in ponos, da se vrši prva večja sadna razstava v starodavnem Celju. Po teh uradnih pozdravih so se podali gospospode v razstavne prostore, ki obstoje iz velike in male dvorane, knjižnice in Čitalnice Narodnega doma. Zlasti okusna je razstava v veliki dvorani. Pred gledališkim odrom stoji velika piramida, sestavljena iz razstavljenega raznovrstnega svezega in skuhanega sadja, last državnega sadjarske in vinorejske šole v Mariboru. Tudi kmetijski šoli v Sv. Juriju in Ormu imata prav čedno razpredeljene produkte in prvovrstno negovano sadje. Krasen dokaz, kaj se doseže z racionalno sadjerejo.

Na razstavi so razstavili tudi trije trgovci: g. Pevec iz Mozirja, graščina Gaille iz Lemberga in g. Hince iz Ptuj. Vsi trije delajo dobro kupčijo, ker je došlo že večje število trgovcev iz oddaljenih krajev Jugoslavije.

Pri vhodu v veliko dvorano stoji krasno negovana sadna drevesa najrazličnejše velikosti od peske do vzgojenega drevesa iz sadnega vrta g. Dolinška iz St. Ilje pri Velenju in g. Gradišnika iz St. Janža pri Velenju. Pri vhodu v razstavne prostore je razkazoval G. Rudl iz Rušpaha pri Mariboru nov sistem stiskalnice, ki ga je izumil sam in ima na en ki-

logram 240 — 300 kg prenosa. Oddelček v čitalniških prostorih se lahko po pravici imenuje Levstikov oddelček. Ne samo, da je vodja okoliške šole g. Levstik razstavil tu prvovrstno sadje iz svojega sadnjaka na Miklavškem hribu pri Celju, najdemo okrog njega celo družino razstavljavcev iz obširne Šaleške doline zlasti iz St. Andraža, kjer je svoj čas g. Levstik vzorno deloval kot sadjarski učitelj in vzbujal po vsej dolini pri mladini in odraslih ljubezeh in veselje do sadjerejstva. Z zadoščenjem more zato na tej razstavi g. Levstik ugotoviti, da njegovo delovanje in požitovnost na tem polju ni bila brez uspeha. Ponosni so lahko na sadove dolgoletnega truda in dela poleg g. Levstika tudi nadučitelj Praprotnik iz Mozirja, nadučitelj Petriček iz Zalca, nadučitelj Kurbus iz Silivnice pri Celju, nadučitelj Kvas iz Smartna v Rožni dolini, nadučitelj Viher iz St. Janža pri Velenju in še mnogi drugi, ki danes s ponosom kažejo javnosti, kaj je mogoče doseči na polju vrtnarstva in sadjerejstva. Saj je od približno 65 razstavljavcev ni manj kakor 40 kmetov, večinoma iz šolskih okolišev imenovanih gospodov nadučiteljev, ki so jim nedvomno sedaj hvaležni za lepe in dobričnosne uspehe.

Ze prvi dan razstave je privabil mnogo občinstva, ki ne more prehladiti silajnega aranžmana razstave, na katero bi bilo lahko ponosno tudi vsako večje mesto. Zato je interesu sadjerejstva želeli, da posetijo razstavo tudi gostje iz oddaljenih krajev naše države. Nikomur ne bo žal za stroške, če si ogleda to naravnost uzorno prirejeno sadno razstavo. Razstavljeno sadje je naprodaj, kar pa ga bo ostalo, bo prodano v sredo na javni dražbi.

Politične beleške

Demokratska stranka prva vložila kandidatsko listo. Včeraj zjutraj, ko je prišel rok za vlaganje kandidatskih list, je demokratska stranka vložila svojo listo. Njena skrinjica bo zopet prva. Dosedaj še nobena druga skupina ni vložila kandidatske liste, ker so še vse v zadregi s kandidati.

Ponesrečena kleveta. Nasprotnike demokratske stranke v Ljubljani silno jezi, da stoji na čelu demokratske kandidatske liste prof. dr. Vidmar, mož, ki uživa splošen ugled kot strokovnjak in kateremu ne more nihče ničesar očitati. Da bi ga vsaj malo oklevetal, si je izmislil včeraj «Slovenec», da mora gosp. dr. Vidmar kandidirati na demokratski listi zato, ker financira od njega ustanovljeno trdiko «Transformator» — ravnatelj Praprotnik. Da pribijemo «Slovenčev» obrekovanje, ugotavljamo, da «Transformator» ne stoji v poslovnih zvezah niti z gosp. Praprotnikom, niti s «Slovensko banko».

Ljubljanskim volilcem priobčuje včerajšnji «Slovenski Narod» manifest «Jugoslovanske zajednice», ki jo tvorijo politične grupe Narodne tiskarne, Jadranske in Kreditne banke v zvezi z bivšimi narodnimi socijalci. Iz njega posnemamo, da jim je dal ime nove politične grupe zagrebški kongres. Oklie se izjavlja za revizijo ustave ter za avtonomijo nedeljene Slovenije. JZ trdi, da se «če tira na rob propada naš državni obstoj ter s svojjo dilematično pogrešno in nesmotreno, gospodarsko politiko že resno ogroža veliko naravno bogastvo naše zemlje». JZ se zavzema za odpravljanje teh razmer, ki je mogoče le, če se iztrebijo iz javnega življenja «dosedanje metode koruptnosti in terorizma, iz državne uprave pa sistem partizanstva in nepoštenosti samovolje». Tudi v Sloveniji morajo izginiti iz našega javnega življenja politični «poslovni ljudje», politično dobičkarstvo in parasitstvo, a zavladati mora stara slovenska načelnost in poštenost. Manifest JZ zahteva končno «socialno pravičnost v najširšem pomenu besede» ter «popolno enakopravnost vseh delujočih stanov». Iz manifesta je v zad-

njem odstavku tudi razvidno, da se boče JZ udeležiti tudi občinskih volitev.

Predstraža v boju za belo Ljubljano. Včeraj so objavile politične skupine Narodne tiskarne, Jadranske in Kreditne banke, ljubljanskih veletržev, NSS in še neopredeljeni poedinilni rodoljubi manifest za predstoječe občinske volitve. Na NSS odpade približno polovica od 72 manifestantov, drugo polovico reprezentirajo druge politične skupine. Glavno skupino med konservativci tvorijo upravni svetniki in uslužbeni «Narodne tiskarne», ki jih ni nič manj kot 14. Nadalje je postavila bančna grupa 12 reprezentantov, tako da imata «Narodna tiskarna» in bančna grupa 26 zastopnikov izmed 36 članov, ki jih je postavila Triller - Ravniharjeva skupina. Poleg teh 26 zastopnikov so še 4 veletržiči z gosp. Jelačinom ml. na čelu. Tako zastopa velekapital 30 članov, vseh pa je 36! Konservativna grupa se predstavlja torej kot izrazita zastopnica težkega kapitala, zato v njenih vrstah ne najdemo od njega neodvisnega malega človeka. Zastopstvo javnih in zasebnih nameščenecv kakor tudi zastopstvo malega trgovca in obrtnika ter delavcev je kapital potisnil popolnoma v ozadje. Te stanove naj bi zastopala le NSS. Ako premetimo ozadje konservativne politične skupine, vidimo, da tvorijo njeno edino rezervo «Slovenski Narod» ter Jadranska in Kreditna banka. To je hrbenica nove politične grupacije. V skupini NSS je najbolj zanimivo, da najdemo gg. Hitz in Babnika z gosp. dr. Trillerjem na istem manifestu. Manifest objavljuje, da hoče očistiti politično ozračje od politično «poslovnih ljudi». Očividno hoče izganjati hudiča z belečubom. Lista težkega kapitala kar mrgoli «poslovnih ljudi» in če hočete «politično - poslovnih ljudi»: En pogled na listo manifestantov zadostuje.

Zopet razkrinkana kleveta. Podpisani Ivan Tome, pravilno Ivan Tomec, vojni nadziratelj državne železnice v Ljubljani, izjavljam, da sem bil imenovan kot kandidat za občinske volitve v Ljubljani na kandidatsko listo Jugoslovanske demokratske stranke od strani Gospodarskega naprednega društva JDS v Spodnji Šiški. Imenovano društvo me je predložilo za kandidata z mojo vednostjo in z mojim izrecnim privoljenjem. Ker sem bil pa dne 20. oktobra, ko je bilo treba kandidatsko listo lastnoročno podpisati, vsled službe odsoten iz Ljubljane, nisem mogel pravočasno priti podpisat. Radi tega se je moje ime črtalo iz kandidatske liste in je na moje mesto prišel drugi kandidat. To pa z mojo vednostjo in z mojim odobravanjem, ker nisem hotel zavleči vložitve kandidatske liste. Notica v «Jugoslaviji» z dne 21. oktobra 1922 na drugi strani pod naslovom «Občinske volitve v Ljubljani», se ne more nanašati na moje osebo; če pa se hoče z njo meriti name, potem ne odgovarja dejstvom. — Ljubljana, dne 21. oktobra 1922. — Ivan Tomec.

Prosveta

Ljubljanska drama.

Nedelja, 22.: Ob 15. Jack Straw. Izv. Nedelja, 22.: Ob 8. zvečer. R. U. R. Izv. Ponedeljek, 23.: Romantične duše. D. Torek, 24.: Zaprtlo.

Sreda, 25.: Živi mrtvec. Izv.

Četrtek, 26.: Jack Straw. B.

Ljubljanska opera.

Nedelja, 22.: Prodana nevesta. Izv. Ponedeljek, 23.: Zaprtlo. Torek, 24.: Tajnost. E. Sreda, 25.: Zaprtlo. Četrtek, 26.: Triptychon. A. Petek, 27.: Zaprtlo.

Mariborsko gledališče.

Nedelja, 22.: «Namišljeni bolnik». Izv. Torek, 24.: Izvirna dramska novleta m. vatskega pisatelja Lunačka: «Ilirici».

Smetanova «Tajnost». Smočnijska prizna te muzikalno krasne opere, ki uga-ja tembolj, čim večkrat jo čuješ, je bila režiserja in igralsko boljše od premiera. Zbor — zlasti nekateri njegovi člani so v I. in III. dej. živahno igrali ter so imeli karakteristične maske starcev; II. dej. je bilo dosti srečnejše režirano. Z lučjo še ne gra. Sodeči po živahnem aplavzu, je bila publika s predstavo zelo zadovoljna.

Sentjakovski gledališki oder v Ljubljani, Florijanska ulica 27, I. nadst. Danes v nedeljo dne 22. oktobra ob 8. uri zvečer izvrstna francoska veseloigra «Maskarada». Predprodaja vstopnic v kavarni Zalaznik.

Ljudsko vseučilišče v Celju proslavi o priliki prihodnjega rednega predavanja dne 23. oktobra zmago srbske vojske pri Kumanovem s primernim slavnostnim nagovorom predsednika društva g. vlad. svetnika Lileka. Vsi člani društva in vojaški krogi so tem potom vabljeni.

Sport

Ilirija : Sportverein Celovec. Danes ob 15. uri se vrši na igrišču Ilirije pred državnim kolodvorom tretja mednarodna tekma jesenske nogometne sezone, in sicer med Sportvereinom iz Celovca in našim prvakom Ilirijo. Od leta 1914 je to prvič, da gostuje v Ljubljani celovski klub. Spoznali smo pri tekmah v Ljubljani že dunajske in graške klube, koroškega pa še nobenega. Vsakemu, ki se le malo peča s sportnimi razmerami v sosednih državah, je znano, da je nogometni sport v Avstriji zelo razvit ne le na Dunaju, temveč tudi v avstrijskih provincih. Celovski Sportverein stoji na drugem mestu koroškega prvenstva. Ker smo pri zadnjih dveh tekmah, zlasti pri tekmah z dunajskim Sturmom opazili, da je Ilirija v res izvrstni formi, se nam obeta danes lep sportni užitek. Kot predigra se vrši tekma med rezervo Ilirije in komb. moštvom Jadrana. Predprodaja vstopnic na dan tekme med 10. in 12. uro na sprotne prostoru. Tekma se vrši ob vsakem vremenu.

Objave

* V Sokolsko domu na Viču uprizorili dramska sekcija «Preporoda» v nedeljo dne 22. oktobra ob 8. uri zvečer Kraigherjevo dramo v 3 dej. «Školjka». Pri predstavi sodeluje tudi novo ustanovljeni orkester «Preporoda», pod vodstvom tov. Bernika.

* Pevsko društvo «Ljubljanski Zvon». V ponedeljek, dne 23. t. m. zvečer ob sedmih ženski, ob osmih moški zbor. V sredo ženski, v četrtek moški zbor. Ne zamujajte vaj! Odbor.

* Sokolsko društvo Litija-Smartno, priredi v nedeljo 22. t. m. v Sokolskem domu v Litiji «Vinsko trgatvo». Ker je čisti dobiček namenjen za popravilo odra in nabavo novih kulis, vabimo vse prijatelje, ki se letos, čeravno pozno, še niso nazobali sladkega grozdja iz naše občinske trte, da ne zamude te prilike. Pričetek ob 20. uri. Vstopnina 3 Din.

* Seja glavnega odbora za osušitev barja se vrši v sredo, 25. t. m. ob 8. uri dopoldne, h kateri se člani vabijo, da se je polnoštevilno udeležijo. Načelnik.

* Občni zbor Glasbene Matice v Celju. V torek, dne 24. t. m. se vrši redni občni zbor društva v mali dvorani Narodnega doma. Pričakuje se, da poseti celjska javnost tej važni kulturni instituciji o priliki poročila o lanskem društvenem delovanju in razgovora o bodočem intenzivnem delu več pozornosti.

* Dražba pokvarjene moke. Obratni urad Ljubljana drž. kolodvor nas obvešča, da se bo dne 23. t. m. ob pol 9. vršila na državnem kolodvoru javna dražba 100 vreč pokvarjene moke.

* Ameriška mast po 104 krome. Oddelček za socialno politiko pokrajinske uprave za Slovenijo v Ljubljani, odsek za javno pomoč, razglasa: «Gospodarska zveza» v Ljubljani prodaja dobro ameriško svinjsko mast po 104 K 1 kg na debelo.

GABRIJELA ZAPOLSKA:

Ljubezen na počitnicah

Roman.

Pred kočjo, na pragu pa je sedel oni, ki je držal v svojih rokah usodo teh treh ljudi. Brezskrbno je sedel in žvižgal ljubavno pesem...

Ko sta se Zebrowski in Pita naslednjega dne kljub hladnemu vremenu odpeljala v Stražuski, je Tuska urno vstala in stekla v vežo do vrat Poržickega.

«Rada bi govorila z vami,» je rekla sakor v mrzlici. «Prosim, pridite k nam.»

Pogledal jo je pozorno. Bila je blede, njene ustnice so bile vse izsušene. Poržicki bi se bil najraje ogledel tega sestanka, toda bal se je njenih očitkov. Čudno preplašen je šel za njo v sobo. Njena obupna odločnost ga je trušila. Molčala eta nekaj časa in sra dihala tako tiho, kakor da se boji opozoriti nase drug drugega. Mrščen, oblačen dan ju je ovijal v brezupno elvino. Vter je tuleče stresal šipe, smreke so strahotno žumele.

Končno je Tuska pretrgala molk. Njen glas je bil popolnoma izpraznjen. Pogledal se je in donel kakor harfa pod razpetimi krili upornega angela.

«Kaj bo z nama?» je vprašala priprosto. In oči, te oči norcelanaste lut-

ke, so prvokrat v življenju pogledale s strašno odkritostjo v obraz moža.

Poržicki je iskal, kako bi se z lahkim dovtipom umaknil v labirint laži in izbegayanj. Toda prav nič mu ni prišlo na misel.

«Čudite se, gospod, da govorim z vami tako odkritosrečno?» je nadaljevala Tuska razburjena, «ali tega ste sami krivi».

Poržicki jo je začuden pogledal.

«Da! Toliko ste se trudili, da me napravite odkritosrečno, da stopam danes pred vas brez hinavstva in brez prikrievanja ter vas vprašam: Kaj naj se zgodi z menoj? Ne morem... ne morem več prenašati te nepojasnjene situacije.»

Poržicki je čutil, da mora nekaj odgovoriti, da mora razložiti in jasno označiti svoje stališče. Ozrl se je v Tusko, begal z očmi po sobi, se oprijemal naslanjača in je nehotno s teatralno kretnjo sedel na drugo stran mize.

«Poslušam. Kaj mi imate povedati?»

Tusko je stresla zona. Čutila je, da stoji ta človek na razpotju in da ne bo stopil na pot odkritosrečnosti, kamor je krenila ona.

Močno je zardela in povesila oči. «Druga ženska,» je nadaljevala, «bi morda šla preko tega na dnevni red... jaz pa sem drugačna... novinka sem v takih stvareh... jaz sem...»

Umolknila je, kajti iskala je pripro-

stih besed, a je proti svoji volji govo-

rila literarno zaokrožene stavke. Mahoma pa si je pokrila obraz z dlanimi in je šepetala:

«Ljubim... in trpim.»

Dvoje nežnih, milih rok je počasi odstranilo njene roke z obraza. Poržicki se je sklonil preko mize k njej in jo je gledal z veliko ljubeznijo.

«No... no... samo jokati nikar!»

«Kako... kako naj ne jokam?» je govorila mrzlično. «Ta situacija med njim... in med teboj... je zame neznozna. Ti sam si mi vcepil stud do laži in pretvarjanja... sedaj pa moram neprestano lagati in se hliniti! Grozno! In vse življenje naj bo tako?»

«Nemogoče! Ljubila te bom do konca svojih dni! Ali naj tudi do konca svojih dni lažem? ... Ne, ne maram!»

Krčevit jok se je izvil iz njenega grla.

«Tiho... pomiri se, prosim te!» je šepetal Poržicki.

«Ne morem! Ne morem! Duši me in davi podnevi in ponoči. Videti vaju ne morem skupaj... Ne morem ga prenašati!»

Iztegnila je roke po mizi in naslonila glavo nanje. Debele solze so jej polzele po licih, bila je strašna in tragična v tej svoji boli.

Poržicki je vstal in začel hoditi po sobi in si nervozno drgniti čelo.

Ta «sezonska ljubezen» je začela postajati usodepolna. Izcimilo se je «kaj globokega, ki ni bilo prav nič podobno

običajnim zakopanskim flirtom. Vendar ni Poržicki niti trenutek mislil, da bi se izvil iz te ljubavne historije. Zabal se je usodi, ki mu je bila navadno mila. Razen tega ga je vezalo do Tuske toplo čustvo; in ker njuna ljubezen še ni dosegla vrhunca, mu je bila ta žena tem dražja in vabljivejša. Ljubil jo je tudi, kakor ljubi mojster svoj umotvor. Ko se je reznalil z njo, je bila neodkrita, licemerska in zaprt lutka. Sedaj je sama priznala, da je vzbudil globok gnus do njene inšne maske. Bil je hvaležen za moralno zadoščenje, prav tako kakor za njeno ljubezen, ki mu jo je brez okolišev priznala.

Vkljub temu pa ni vedel, kako naj se izvije iz te situacije. Postavil se je pred njo in je vzklilnil z odkrito bolestjo:

«Kaj početi? Kaj početi?»

In padla je velika, usodepolna beseda:

«Ločim se od svojega moža!»

Bilo je nekaj neizrekljivega, nekaj oglašajočega, kakor naglo pobit ptič, ki je padel mednju, a je še malo prej svobodno krilil po zraku. Prvi je bil Poržicki, ki je prekinil mučni molk.

«Tega ni mogoče storiti brez natančnega preudarka,» je dejal.

«Vse sem dobro preudarila!» je odgovorila Tuska z ostrim glasom. «Pito ryzamem a seboj. Hči snada k meni.

Dečka naj ostaneta pri njem. Kakor oče sta — marioneti!»

Poržicki je s strahom počlušal te besede. To je on! To je on! Njegove brezmiselnosti izrečni izrazi!

«Delati hočem. Odločila sem se, da pojdem h gledališču.»

Poržicki se je zdrznil.

«Nemogoče!»

«Imam talent!»

«To je še vprašanje.»

«Sami ste dejali.»

«Neumnost! To je bila amaterska igra. Na odru zahtevajo nekaj povsem drugega!»

«Živim se.»

«Ponavljam še enkrat: Nemogoče!»

Ni ga hotela dražiti in se je navidezno udala. Instinkt pa jo je vodil, da ga je opozorila, da ima nekaj sredstev in mu ne bo v nadlego.

«Sicer pa imam tudi doto,» je dejala.

Poržicki je menil da ga hoče s tem privabiti in se je čutil užaljenega.

«Čemu mi pripovedujete to?»

«Ker hočem razjasniti položaj! Nikomur ne bom v brame in živim končno lahko tudi brez gledališča.»

Lagala je. Kajti sklenila je, da se na vsak način posveti gledališču, ker mu hoče biti blizu, in pred vsem zato, da si zasluži svoj kruh.

«Ako sem govorila o doti, sem storila to zato, ker sem hotela povedati, da nisem vsega dolžna — onemu gosposdu,» je dejala. (Dalje prih.)

Ob 10 letnici kumanovske bitke

1912 — 23./24. X. — 1922

Kumanovo

Prve dni oktobra leta 1912. je bilo med nami na Dunaju zelo nemirno razpoloženje. Vedeli smo, da se približujejo sovražne armade druga drugi in da je vsak trenutek pričakovati vesti o prvih večjih spopadih. Vse časopise je bilo polno poročil z Balkana; ker še ni bilo pravih bojnih dogodkov, so pisali žurnalisti o vsem mogočem, kar je vsaj skušalo vzbujati senzacijo. Naša nestrpnost je rasla z vsakim dnem.

Tedaj prineso nekega dne dunajski listi z velikanskimi črkami, zavzemajočimi pol prve strani, poročilo o — popolnem porazu srbske vojske pri Kumanovu. Turki da so zmagali in v neredu se umika razbita srbska armada nazaj za mejo...

Potrti smo brali vesti v raznih listih, vedno na novo razglablajoč vsak stavek. Zastonj, poraz je poraz. Spomnili smo se na nesrečno srbsko-turško vojno leta 1876. in obupavali.

Zvečer — menda je bilo še isti dan popoldne — vzamem resignirano večerni list v roke — bila je solidna, takrat poštena „Zeit“ — pa me pozdravilo enako velike črke, ki so kričale prešerno o popolnem — turškem porazu pri Kumanovu. Srbska armada, povsem zmagovita, žene turške čete na Skopje...

Odlej je bilo novo življenje v nas. Odlej je bilo jugoslovansko nacionalistično gibanje zmagovito, pridobivajoč si vse, kar je bilo še malo prej mlačno ali malodušno. Jugoslovanski iredentizem je dobival svoje konkretne oblike, ki so se vzprijelo tedanje evropske mednarodno-politične konstelacije vzdružile tudi najstvarnejšo kritiko in skepso.

Od kumanovske zmage dalje pričanja zmagoviti pohod jugoslovanskega nacionalizma med slovenskohrvatskosrbsko omladino. Zmaga balkanskih zaveznikov nad Turki so ustvarile vero v silo našega gibanja; naše kombinacije so se vedno konkretnije oklepale Srbije, ki je dokazala zmožnost, doigrati do uspešnega konca vlogo jugoslovanskega pljemonta.

Iz domovine se je oglasilo svarilo, naj si ne zaigajo mladiči strehe nad svojim domom... S prešerno suverenostjo smo se zgražali nad toliko zaostalostjo svarilca in onih, ki so mu pritrjevali. V tistih časih se je zgodilo, da je jugoslovanska univerzitetna mladina porabila neko priliko v dobi največje napetosti med Avstrijo in Rusijo, srbsko zaščitnico, ter priredila obhod po Kärntnerici na nedeljo predpoldne, vzklikajoč na vso moč ne le: Živela Srbija in Rusija, marveč prav: „Hoch Russland“, da bi mogel tudi najzadnji Dunajčan spoznati naše zmagovalje. Seveda so vsi „trezni“ ljudje kritično presojali tako brezkoristno, a žrtev polno izživljanje dunajskih veteranov, toda v dogodku, nad katerim se je Dunaj zgražal brezmejno, se je zekalo ono prešerno zmagovalno razpoloženje, ki ga je ustvarila zmagovita vojna zoper Turke, otvorjena s kumanovsko bitko.

Iz tega razpoloženja so se razvijali nadaljnji dogodki med nami ter dozoreli naposled z našim ujedinjenjem. Vzroka dovolj, da pazujemo kumanovsko obletnico kar najsolesneje.

Izbruh balkanske vojne

Vojna s Turčijo je mogla biti uspešna le, ako jo začne več balkanskih držav obenem. O tem so si mogli biti na jasnem v vseh balkanskih krščanskih državah, saj so imeli povsod dovolj izkušnje, da niti ena izmed njih sama še ni kos Turčiji. Tako je načrt zveze balkanskih krščanskih držav postal uresničeno dejstvo.

Lega Kumanova

Peljali smo se z vlakom iz Niša proti Skoplju. Bilo je jutraj, hladno jutro je bilo, v marcu; ves prejšnji dan je snežilo, tako da je bila zjutraj vsa pokrajina v belem. Šele proti Kumanovu ni bilo videti snega, znamenje, da smo že južneje.

Ko smo prešli postajo Prešovo, sem videl pri oknu možaka v tipični sumadinski obleki, kako je razkazoval materi, stari, a trdni kmetški ženici, okrogla, gola brda in ji živahno razlagal. Nista se odmaknila od okna; sledila je postaja Tabanovec in nato Kumanovo s samotnim kolodvorskim poslopjem; sin ji je popisoval oni deževni dan in megleno jutro, ko se je izpolnila davna pesem:

„Naše plemo izginuti neće...“
Tu je stala naša divizija, tu naš puk, tam turška artiljerija, tja je zapeljala naša artiljerija...

Pristopil je sopotnik — seljak in začel kazati, kje so nastupali l. 1918., ko so gonili Švabo, prihajajoč od Veleša, prek. Ovčjega polja...

Kumanovo samo leži v dolini ob rečici Liparki, s postaje se mesto ne vidi; do njega drži mimo kolodvora velika turška vojaška cesta. Severno in vzhodno od Kumanova pa se dvigajo položna, okroglasta brda, na katerih so si postavili Turki svoje postojanke.

Predlog ustanovitve balkanske zveze se je pojavil že večkrat v poslednjih desetletjih pred balkansko vojno, in sicer v vseh krščanskih državah, v Srbiji in Bolgariji, Črni gori in Grčiji. Namen načrta je bila emancipacija Balkana in želja po čim jačjem uveljavljanju na zunaj, zato so skušale krščanske države tudi Turčijo pridobiti za zvezo. To pa se jim ni posrečilo, Turčiji stvar ni bila simpatična.

Medtem pa se je bil položaj na Balkanu močno spremenil. Avstrija je leta 1908. anektirala Bosno-Hercegovino, kar je povzročilo silno napetost med njo in Srbijo, ki bi bila skoro privedla do vojne izbruha. Le ker Rusija, oslabiljena po japonski vojni, še ni bila pripravljena, se je morala Srbija vdati; vojna se je odložila in v Beogradu so se dobro zavedali, da se morajo pripraviti nanjo. Da pa si zavarujejo hrbet, so postali načrti za balkansko zvezo zopet aktualni.

V Turčiji se je izvršila medtem mladoturška revolucija, ki je zaenkrat prinesla pomirjenje med turškimi podaniki. Mladoturki so proklamirali enakost in bratstvo vseh državljanskih brez razlike vere in jezika, kar je za trenutek v krščanskih manjšinah vzbudilo upanje na mirno poravnavo. Toda le prekmalu se je izkazalo, da je pravi cilj Mladoturkov — nacionalizacija Turčije v zmislu turške narodnosti, kateri na korist naj se Ne-turki odrečejo enakopravnosti in svojim narodnim pravicam. Borba se je začela znova in z njo turška nasilstva, kar je vzbujalo živahen odmev po sosednih krščanskih državah. Vrh tega so bili Mladoturki pristajali Nemčije in Avstrije.

Leta 1911. se je Italija polastila Tripolitanijske in Cirenaijske, dotlej turških provinc. Do prave vojne med Turčijo in Italijo sicer ni prišlo, toda italijanska mornarica je zaprla Turčijo za Dardanele, tako da preko Egejskega morja turška vojska sploh ni mogla. To je poživilo optimistično presojanje razmerja sil pri balkanskih državah in zdelo se je, da bi se moglo računati z zmago nad Turčijo, ako se prične še o pravem času.

Tako je prišlo l. 1912. do ustanovitve balkanske zveze, ki pa je ostala tajna tik do izbruha vojne krize. Zaključila se je pod vodstvom državnikov Gešova, Daneva, Venizelosa in Pašića, pod zaščito Rusije. Koncem septembra je bila sklenjena tudi vojaška pogodba in dne 30. septembra je bila že v Srbiji in Bolgariji razglašena splošna mobilizacija, naslednji dan pa tudi v Črni gori in Grčiji. Sledila je še vojna z notami, posredovanje velesil, toda brezuspešno. Dne 8. oktobra je začela Črna gora kot prva s sovražnostmi ter v treh smereh prekoračila mejo. Deset dni pozneje, dne 18. oktobra, so napovedale tudi Srbija, Bolgarija in Grčija Turčiji vojno. Sovražnost so se pričele na celī črti.

Potek bitke

V smislu enotnega operacijskega načrta balkanskih držav je vrgla Bolgarija ob izbruhu vojne svojo glavno silo v smeri na Odrin-Lozengrad, Grčija je prodirala iz Tesalije proti Solunu, Črna gora v Sandžak in proti Skadru, a Srbija je udarila v Staro Srbijo in proti Makedoniji.

Srbija je postavila na turško mejo tri aumade. Prva armada se je koncentrirala pod poveljstvom kraljeviča Aleksandra okrog Vranja, druga armada pod poveljstvom generala Stepana Stepanovića se je zbrala na črti Custendil-Dupnica, že na bolgarskih tleh, z bolgarskimi divizijami na levem krilu. Tretja armada pod poveljstvom generala Božo Jankovića se je zbrala pri Kuršumlji in Medvediji. Ena

divizija in ena brigada sta stali dalje proti severozapadu do avstrijsko-bosanske meje.

Prva armada, ki je bila najmočnejša, je imela nalogo prodreti v smeri Vranje-Kumanovo-Skopje, da napade sovražnika, o katerem se je sklepalo, da zbira svojo glavno silo na Ovčjem polju, južnovzhodno od Skoplja. Druga armada naj bi prodrla v smeri Custendil-Kriva Palanka-Kratovo ter podpirala prvo armado, skušajoč s svojim levim krilom priti Turkom za hrbet preko Kočan. Tretja armada pa je imela nalogo prodreti na Kosovo, obvladati tamkaj se nahajajoče turške sile in udariti nato po Kočaniški soteski in čez sosednih gorovje Skopsko Crno goro na Skopje. Ostale sile, razpostavljene na desni tja do Javor planine, so imele nalogo prodreti v Novopazarski Sandžak in se združiti s Črnogorci.

Prva in tretja armada sta začeli prodirati v označeni smeri dne 20. oktobra. Napredovanje je bilo oteženo vsled zelo slabega vremena; deževalo je in že sama po sebi slaba pota so postala še slabša. Turki so se spočetka ustavljali le z malimi oddelki. Arnavti, ki so se v veliki meri udeleževali vojne, so na umiku požgali vse vasi in na mnogih mestih masakrirali domače srbsko prebivalstvo, ki ni pravočasno zbežalo v gore.

Na večer dne 22. oktobra so se nahajali prvi oddelki srbske armade na črti Vaksince — Tabanovec-Cetirce-Nikuljani-Nagoričani-Orlovac, to je kakih 7 do 8 kilometrov pred Kumanovom. Na tej črti naj bi čete počakale kaka dva dni, da dospe druga armada, ki je bila prodrla medtem s svojimi prednjimi četami preko Krive Palanke do Stracina, a se je nahajala z glavno silo še pri Kratovu; v dveh dneh bi se mogla združiti z glavno armado. Tretja armada, ki je bila 21. oktobra zavzela Prištino, je mogla dospeti v štiridnevem forsiranem maršu do Skoplja.

Srbi so zavzeli pozicije na zgoraj navedeni črti, ko se je že mračilo. Vrh tega je deževalo, tako da ni bilo mogoče pregledati terena, ki so ga imeli pred seboj, dasi so se nahajali na višinah, s katerih se ob lepem vremenu prav dobro razgleda vse nizko ozemlje proti Kumanovu. Zato niso mogli videti turških bojnih sil, ki so se nahajale tik pred njimi. Srbi so smatrali, da se nahajajo glavne turške sile še daleč na jugu, nekje južnovzhodno od Skoplja na Ovčjem polju. Vkljub temu so se iz previdnosti utrili in izkopali ponekod jarke.

Poveljnik turške vardarske armade Zeki paša je bil sklenil s svojo vojsko, dasi še ni bila popolnoma urejena udariti takoj na Srbe, da prepreči združenje njihovih armad. Načrt ni bil slab, ker se je Zeki paša nahajal v takimenovani notranji črti in bi mogel zaporedoma potolči srbske armade, toda moral bi imeti na razpolago zadosti veliko in dovolj navdušeno armado, da bi dosegel svoj cilj. Primarširal je v naglih pohodih, po slabih potih, z Ovčjega polja in se postavil pred Kumanovom, ne da bi Srbi slutili, da stoji neposredno pred njimi, in to s svojo glavno silo. Imel je s seboj skopski, bitoljski in solunski armadni zbor, oziroma njihove dele, vsega skupaj kakih 90.000 do 95.000 mož z 200 topovi.

Dne 23. oktobra (10. oktobra po starem) ob poldnevi uri dopoldne so Turki otvorili bitko s tem, da je Kara Said paša, poveljnik njihovega desnega krila, z vso silo in trdovratnostjo navalil na srbsko levo krilo, skušajoč ga potisniti nazaj ter ga obiti. Malo pozneje so napadli Turki tudi desno srbsko krilo, toda ne tako ljuto; svoje glavne napade,

ki so se neprestano ponavljali, so napele na levo srbsko krilo. Tam je stala dunavska divizija najbolj naprej pomaknjena; njo so hoteli Turki za vsako ceno vreči nazaj in tako prodreti srbsko bojno črto. Za Srbe je bilo silno neugodno, da še niso imeli svoje artiljerije v pozicijah in zato so imeli zlasti v dunavski diviziji zelo težke izgube. Le z največjo težavo in velikimi žrtvami so odbijali neprestane turške napade. Zeki paša je po prvih delnih uspehih že poročal glavnemu poveljstvu v Solun, da je zmaga dobljena in da se srbska armada premagana umika. Šele popoldne in proti večeru je posegla tudi glavna sila srbske artiljerije v boj in podprla obrambo. Turški napadi so po tretji uri popoldne vsled tega penehali, a po sedmi uri zvečer so se začeli znova in trajali z veliko silovitostjo do poklvanajste ponoči. Toda sedaj je srbska artiljerija grmela nevzdržno in vsi turški napadi so končali neuspešno, često v borbi z golim orožjem.

Že dne 23. oktobra zvečer, je izdalo srbsko armadno poveljstvo povelje, da se izvrši naslednje jutro skupni napad na sovražnika. Ponoči so Srbi izdano ojačili svoje čete. Ofenziva se je začela ob šesti uri zjutraj na desnem krilu in v centru. Toda Turki so se hrabro in trdovratno upirali in Srbi so mogli le malo napredovati, zlasti ker jih je mogla artiljerija radi izredno goste megle le slabo podpirati. Ko pa se je okrog 11 ure meglja dvignila, je začela artiljerija s polnim ognjem, prisilila najprej turško topništvo k molku in začela nato biti tudi pešce. Srbski topničarji so se silajno obnesli; v kratkem je moglo desno srbsko krilo preiti znova v napad, sedaj z uspehom. Ob 12 uri je bil boj odločen v korist srbskega orožja, Turki so začeli v neredu bežati in beg se je kmalu prevrgel v splošno paniko. Gros njihove vojske je bežal v smeri na Ovčjepolje — Veleš, le majhen del z Zeki pašo proti Skoplju, odkoder so naglo v vlakih bežali dalje proti Velešu. Med njimi je zavladal tak strah pred Srbi, da so puščali vse zaloge, orožje, topove in municijo na mestu in bežali...

V Skoplju je zavladala panika tudi med meščanstvom; tuji konzuli so prišli v srbski glavni stan prve srbske armade prosit, da se mesto hitro zasede. Srbske čete so bile od hude borbe tako utrujene, da niso mogli takoj isti dan zasledovati bežečih Turkov; prodirle so le nekoliko čez Kumanovo. Naslednji dan, dne 25. oktobra so začele srbske čete zasledovati sovražnika, toda spočetka je z manjšimi oddelki. Še vedno Srbi niso vedeli, da so premagali glavno turško armado, marveč le njen del, še vedno so pričakovali, da se vname glavna borba šele na Ovčjem polju. Šele polagoma so spoznali pravi položaj, ko ni bilo nikakega odpora več s strani Turkov in srbske čete posedle dne 26. oktobra Skopje, dne 29. oktobra pa Štip. Naslednji dan, dne 30. okt. so Srbi zasedli Veleš, zapadno od Skoplja pa Tetovo. Sedaj je bilo jasno, da ni bilo zadaj nikakih turških sil več, da je bila pri Kumanovem poražena cela turška armada in da je bila kumanovska zmaga mnogo večjega, da odločilnega pomena.

Po zmagi

Ko so Srbi takoj prve dni po kumanovski bitki brez boja posedli Skopje, Štip, Veleš in Tetovo, se je šele pokazalo, kako temeljit je bil turški poraz. Ovčje polje, na katerem se je pričakovala odločilna borba za prehod v Povardarie, so mogle srbske čete prekoračiti skoro brez vsakršnih spopadov. Dalekosežne posledice kumanovske zmage so postajale vedno jasnejše.

Ko so si srbske čete v pozicijah okrog Štipa, Veleša, Skoplja in Tetova nekoliko odpohle, je bilo izdano dne 3. novembra povelje za nadaljno zasledovanje sovražnika. Turki so bili bežali z glavno silo čez Babunske prelaze (1000 metrov) proti Prilepu in Bitolju, kamor so jo popihali prvi oddelki iz Tetova čez Gostivar in Kičevo. V smeri skozi De-

mirkaplio na Krivolak, proti Solunu so poslali Srbi manjše oddelke.

Dne 3. novembra so prodirale srbske kolone na Babunske prelaze, na katerih so se utrili Turki, kakor se je bilo med tem dogmalo. Sovražnik sicer ni bil močan po številu, toda teren je bil za obrambo kakor nalašč: pobočja gora strma na severovzhodno stran, odkoder so prodirali Srbi, vrh tega gola ali celo skalovita, tako da so topovi ter strojne puške imele odprto polje. Srbi so udarili ob prelazu Prisad, da razbijejo in obidejo turško levo krilo. V ta namen je bilo treba vzeti vrhova Svinjička glava in Krstac, kar se je zgodilo še isti dan na večer z bajonetnim naskokom. Naslednje jutro, dne 4. nov., se je nadaljevala ljuta borba; Turki so se trudili, da si vnovič osvoje vrhove. Vse zaman! Turki so izgubili še druge obvladajoče višine in so morali na večer zapustiti svoje pozicije na vsej črti ter bežati proti Bitolju. Že na večer istega dne je srbska konjenica korakala skozi staro-slavni Prilep. Toda južno od Prilepa so Turki zasedli griče, okrog vasi Alince, ki ločijo Prilepsko ravan od Bitoljske in za njih posest se je vnela naslednjega dne 5. nov. huda bitka, v kateri pa so morali Turki že v prvih popoldanskih urah bežati pustivši na bojišču artiljerijo in drugo orožje. Tako se je končala tridnevna borba za prilepske prehode, ki je stala Srbom mnogo krvavih žrtev vsled trajnega deževja in slabih potov pa so bile čete utrujene, da je moral slediti daljši odmor. V noči od 5. na 6. novembra je že padel prvi sneg.

Z ostanki armade, ki so šteli še vedno 70.000 mož, se je Zeki paša utrčil pred Bitoljem, zopet na pripravnih višinah, ki se dvigajo v široki fronti zapadno od mesta, dočim mu je vso vzhodno stran ščitila Crna reka, ki je bila vsled dolgotrajnega deževja tako narasla, da je ni bilo mogoče prebrsti. Srbi so prodirali po skoro desetdnevem počitku koncentrično na Bitoli, pri čemer pa so z močnimi silami napredovali posebno v goratem terenu zapadno od Bitolja ter sovražniku presekali ceste čez Prevalec in Djavat na Resan in Ohrid. V hudih tridnevih bojih 16.—18. novembra je bil zlomljen zadnji, dasi trdovratni turški odpor; turška armada je popolnoma razpadla ter bežala v razsulu pri Lerinu ter preko gora na Prespo, velik del pa je prišel v ujetništvo. Dne 19. novembra ob pol 10. dopoldne je vkorakala drinska divizija v Bitoli, 20. nov. je dosegla konjenica Lerin, 21. nov. je padel Resan brez bojev v srbske roke, naslednji dan 22. Ohrid, malo nato tudi Struga, Debar ter Elbasan.

One čete, ki so prodirale ob Vardaru skozi Demirkaplio v smeri na Solun, so dosegle dne 5. nov. Dojran. Prikorakale so štiri dni nato v Solun, ki so ga bili pravkar zavzeli Grki in Bolgari. Druge čete so bile med tem zavzele Staro Srbijo ter v zvezi s Črnogorci tudi Metohijo in Prizren, pozneje tudi vso Albanijo.

V Kumanovski bitki je bila odločilno poražena glavna turška makedonska armada; v turških vrstah je zavladala demoralizacija. V kratki dobi je ta armada sploh izginila.

Med tem so dosegli Bolgari odločilno zmago nad trasko turško armado pri Lozengradu 22. do 23. oktobra, oklenili Adrianopolj, zmagali znova pri Ljule Burgasu ter dosegli Cataldžo. Sledilo je premirje med Turčijo in zavezniški razen Grkov 3. decembra, toda mir se je sklenil še po ponovnem spopadu v februarju in marcu 1913. po padcu Janine, Adrianopolja in Skadra. Dne 30. maja 1913. se je podpisal v Londonu mir, po katerem so se Turki odpovedali ozemlju zapadno od črte Enos-Midia.

Turška poročila o bitki

Interesantne so sledeče depeše, ki jih je poslal o kumanovski bitki Zeki paša, poveljnik turške armade, Ali-Riza paša, vrhovnemu poveljniku v Solunu.

Nato sledi proti severu niz prečnih dolin, o katerih je bila na večer 22. oktobra dospela srbska vojska.

Pokrajina v okolici Kumanova je skoro povsem gola, to je brez drevja. Položna pobočja so povsod pokrita s travo, gole skale ni videti skorj nikjer, plast peskovite, ali celo zelo peščene prsti je povsod v nižjih legah prav debela. Le v bližini rek in potokov je videti strmo izdobljene grape, z golimi razdrapanimi rebri.

Kumanovo ima važno strateško lego. Le kakih 18 km severno od tod se nahaja pri Prešovu razvodje med Moravo in Vardarjem; leži pa le 460 m visoko, v dolini, ki veže Moravsko dolino s Skopskim poljem. Dolina je široka le nekaj km; na zapadu se dviga nad njo Skopska Crna gora do 1806 m, vzhodu pa vrsta nižjih hrbtov 700—1000 m. med njimi v bližini Kumanova Rujan in Kozjak. Tu je sedaj pripravno mesto, da se zapre armadi, prodirajoči k Vardarju, nadaljna pot. Še bolj pa je važen pomen Kumanova, ker se ravno tu od črte Skopje—Vranje—Niš odcepi cesta proti Custendilu in Sofiji; posest Kumanova zapira tedaj dva prehoda hkrati. Zato so se v njegovi bližini pogostem nahajala bojišča.

Kumanovo samo je tipično južnosrbsko mesto, s številnimi džamijami. Preje je bilo med njegovim prebival-

stvom polovica Turkov, danes pa je vseh muslimanov le še 4071, dočim je pravoslavni 9283. Med muslimani je 412 Arnavtov, ostali so Turki.

Epizode iz kumanovske bitke

V prvem delu kumanovske bitke je bil položaj donavske divizije precej časa zelo kritičen; glavna turška armada jo je naskakovala brez prestance na največjo silovitostjo. Srbske čete, ki še niso imele za seboj krepke artiljerije, ki se je v drugi polovici bitke tako sijajno izkazala, so utrpeli strašne izgube; 7. in 18. polk sta bila naravnost decimirana, nekatere čete so bile skoro popolnoma uničene. Vendar so se Srbi tudi v tej skrajno neugodni situaciji sijajno držali; ko so morali nekatere postojanke zaradi strahotnih izgub zapustiti, so kljub silni premoči številna in orožja izvršili več krepkih protinapadov na izgubljene postojanke. Pri enem takih napadov so izobesili Turki belo zastavo, nakar je poveljnik najbližjega srbskega oddelka, podpolkovnik Aleksander Glišić, poveljnik 7. pešp., zapovedal svojim ljudem, da ustavijo ogenj, in se njim na čelu bližal Turkom, ki so se dozdevno mislili udati, da jih odvede v ujetni-

štvo. Ko pa se je Glišić približal Turkom na par korakov, so otvorili nenadoma ogenj na novo. Glišić je padel pod kroglo, ki jo je izstrelil neki turški nadporočnik iz revolverja, in z njim vred je padlo 14 častnikov in večje število podčastnikov in moštva, kot žrtve zavratne zvijače.

V prvem delu bitke so se Turki ravno iznova pripravljali na napad. Naše čete so dobile povelje, umakniti se iz prednjih, najbolj izpostavljenih pozicij nazaj na glavne postojanke. Kapetan Milčič, ki je tudi prejel povelje za umik, je z obupnimi pogledi kakor ves iz sebe, sporočil povelje svojim četam. Dočim pa so se čete, pokorne povelju, začele umikati, je stal kapetan Milčič na svojem mestu in je s svojim daljnogledom neprestano opazoval sovražnika.

«Gospod kapetan, povelje se je glasilo, da se umaknemo do prvega strelskega jarka,» reče eden izmed vojakov, ki je z ostalimi vred že odhajal nazaj, a se je iz ljubezni do svojega predstojnika zopet vrnil, da ga opozori in reši iz očitovne velike nevarnosti, kateri se je izpostavljaj.

«Le pojdi — pridem takoj,» se je glasil odgovor, nakar se je vojak zopet oddaljil in odšel za ostalimi.

Kakor hitro so Turki opazili, da je ogenj na srbski sprednji postojanki

utihnil, so začeli napad. Otvorili so pravi peklenjski ogenj iz pušk na postojanko, in celo ena baterija jo je začela iznova obstreljevati. Sredi peklenjskega hruma, sredi v toči krogelj je stal kapetan, nepremično kakor iz železa. Nobena kroglja ga ni hotela zadeti. Njegovi vojaki so stali v strelskem jarku, poglede uprte vanj, — niso trenili z očesom, sapa jim je zastajala.

Tedaj pa, ko so pridri naskakujoči Turki že tik pred pozicijo, se obrne kapetan k svojim vojakom in jim zakliče: «Glejte, tako se umakne srbski častnik!» okrene istočasno revolver k čelu in si požene kroglo v glavo.

Ko so vojaki videli junaško smrt svojega poveljnika, se jim je izvil iz prsi vzkrlik bolečine in gneva; ne da bi počakali kakega povelja, so planili iz svojega jarka na Turke in jih vrgli zopet iz opuščene postojanke.

Epizoda iz iste situacije. Pride povelje, da se čete umaknejo iz postojanke, ki je bila v nevarnosti, da jo Turki obkolijo. Umaknili so se v naglici in pustili so morali v nji celo nekaj topov, ki jih niso mogli vzeti seboj, ker so Turki tako silno s vseh strani pritiskali nanje. Toda eden izmed topničarjev se ne umakne od svojega tope, marveč strelja naprej v mno-

23. oktobra.

Pod poveljstvom Džavid paše in Fethi paše je armada izvršila strateško premikanje. Napadla je srbsko armado pri Kumanovu in jo premagala. Srbska armada, katere izgube so zelo velike, se umika.

25. oktobra.

Zapovedal sem Džavid paši, da obide s VI. armadnim zborom desno krilo srbske armade, da ji odreže umikanje. Danes zvečer pričakujem poročilo o uspehu tega premikanja.

Isti dan zvečer.

Poročal sem Vam, da je trajala velika bitka do 6. ure zvečer. Naš VII. armadni zbor je utrpel zelo velike izgube. Da mu pomagamo, sem zapovedal Džavid paši, da obide desno krilo srbske armade in tako omogoči VII. zboru, da se umakne. Fethi paši sem zapovedal, da umakne pologoma svoje čete, ki še niso bile obkoljene. Ko so te pričele zapovedano gibanje, je bitka še vedno trajala in VII. zbor je bil izpostavljen nepopolnemu (podčrtano) ognju srbske artiljerije. Polastila se ga je panika in začel je bežati, ne da bi vedel, kako naj ubeži temu strašnemu, uničujočemu ognju. Ves sedmi zbor je bil pri tem uničen. Ves naš artiljerijski park, ki je štel 150 topov, naše municijske zaloge in naš provijant, vse je pri begu ostalo na bojišču. Maloštevilni vojaki, ki so se rešili, so pribežali v Skopje kakor brez uma. Načrt Džavid paše se je tedaj izjalovil. Na njegovem desnem krilu bitka še traja, toda VI. zbor je preslab, da bi mogel sovraznika vreči nazaj, in se bojim, da se ne bo branil dolgo. — — — Zelo sem nesrečen, da Vam moram uradno naznaniti, da je naša velika bitka izbojena.

Ali-Riza paša Fethi paši.

(Brez datuma.)

Globoko sem užaloščen, da smo izgubili veliko bitko — toda to se dogaja v vseh vojnah. Prosim Vas, branite Skopje. Poslal Vam bom, ako mogoče, čete na pomoč.

Razvoj in padec turškega imperija

Z odločilnimi bitkami pri Kumanovu in pri Lozengradu koncem oktobra 1912. se je prav za prav zaključila doba turške vlade v Evropi. Sicer je ostala Turčija po neujnem epilogu k obema balkanskima vojnama še vedno v posesti vzhodne Trakije z Jedrenom in Carigradom, toda njeno evropsko vlogo smemo kljub temu in kljub najnovejši reakciji vendarle smatrati kot doigrano. Ravno kumanovska bitka pomeni tedaj zadnji mejnik v zgodovini turškega napredovanja in propadanja v Evropi. Pri tej priliki je primerno, da si napravimo zaključeno sliko o razvoju turškega gospodarstva na evropskih tleh.

Prva turška posest v Evropi je nastala z zasedanjem Galipolija leta 1354. Sledila je takoj osvojitve Trakije; leta 1369. se je nahajala sultanova prestolnica v Adrianopolju. Dve leti nato je morala po katastrofi južnosrbske vojske ob Marici južna Srbija priznati nadoblast Turčije, ki je takrat poleg evropske posesti obsegala tudi vso Malo Azijo. Sledilo je širjenje turškega gospodarstva nad Bolgarijo, ki se je nahajala že dolgo v razsulu in ki je podlegla Turkom brez bojnih odločitev. Leta 1389. sledi katastrofa na Kosovu, in nje posledica, turška nadoblast nad severno Srbijo. Nato začne rasti turški vpliv tudi v Bosni; turške vojske silijo že v Vlaško, posedejo Albanijo in Grčijo.

Sredi petnajstega stoletja nastopi pod vladjo sultana Mohameda II. Osvojitelja druga ofenzivna doba. Leta 1453. pade Carigrad, ki postane sedaj sultanova prestolnica. 1459. pade Smederovo, prestolnica srbskih despotov in Srbija se spremeni iz tributarne države v turški pašalik. Stiri leta pozneje, leta 1463., se zgodi isto z Bosno, malo pozneje tudi s Hercegovino in Zeto—Črno goro. Ves balkanski polotok se je že nahajal trdno v

turških rokah; avtonomnih oblasti ni bilo nikjer več.

V dvajsetih letih šestnajstega stoletja nastopi za vladje Sulejmana II. Velikostnega nova ofenzivna doba. Leta 1526. je bila zdrobljena v bitki pri Mohaču ogrska kraljevina, tri leta pozneje so že stale turške armade pred obzidjem Dunaja. Leta 1541. je sultan zagospodaril nad vsem centralnim delom Ogrske in nad Slovenijo. V naslednjih desetletjih se je med neprestanimi boji turška oblast raztezala vedno dalje in je naposled koncem 16. stoletja segala nekako do črte Senj—Sisak—Kanjiža, Győr na ustju Rabe; večji del Hrvaške, Slavonije, Ogrske je bil turški, Erdeljska, Moldavija in Vlaška so stale pod sultanovo nadoblastjo. Turška mornarica je bila že ogrožala južno Italijo; že so si bili Turki osvojili prve postojanke na italiskem kopnem, ko se je posrečilo neizbrani silili velike Španije, pri Lepantu odločilno, za vselej razbiti turško ladjevje. Pač pa se je turška oblast raztegnila nad krimski kanat v južni Rusiji, nad zapadno Armenijo, Mezopotamijo, Sirijo s Palestino in nad Egipt ter celo preko njega proti zapadu.

Ta veliki turški imperij se je nahajal koncem 16. stoletja na višku svoje moči. V sedemdesetletnem veku se začne njegova pot navzdol.

Na zunaj se je sprožilo nazadovanje turškega gospodarstva nad Evropo s katastrofo vezirve armade pred Dunajem leta 1683. Avstrijske in poljske armade so šle za premaganimi Turki na Ogrsko, zavzele Budim I. 1686. in prodirale dalje ob Donavi navzdol, zavzele Osijek in leta 1688. celo Beograd, leta 1689. Niš, nato pa prodre v srce Stare Srbije, Prištino, Prizren, Skopje... Toda nastopila je reakcija, avstrijske čete so se morale umakniti znova iz Srbije čez Donavo in mir, aklenjen v Sremskih Karlovcih leta 1699., je prinesel osvoboditev izpod turškega jarma današnji Hrvaški, Slavoniji s Sremom razen spodnjega konca pri Zemunu, ter vsi Ogrski razen Banata; stoipetdesetletno turško gospodarstvo nad temi deželami je nehalo za vedno.

Malo pozneje, leta 1718., je prinesla nova vojna, zmagovitost za Avstrijo, nove pridobitve; Turki so morali v požarevskem miru odstopiti še ostaneke Srema, Banat, vrh tega pa tudi Malo Vlaško, ležečo zapadno od Olta, bosansko Posavino in vso severno Srbijo skoro do Niša. Toda to stanje se ni držalo dolgo; leta 1739. so morali Avstriji po neugodni vojni v mirovnem sklepu, podpisanem v Beogradu, Turčiji vrniti vse kar so bili pridobili v Požarevcu onstran Save in Donave, to je severno Bosno in severno Srbijo, vrh tega pa še Malo Vlaško.

Sledila je čez štirideset let še vojna, ki jo je Jožef II. začel v zvezi z Rusijo z dalekosežnimi osvojevalnimi cilji; nehala je s svistovskimi mirom, ki je prinesel le par vasi kot obmejno korekturo. Meja med Avstrijo in Turčijo je ostala v glavnem na Uni, na Savi in Donavi.

S tem se konča doba vojn, ki jih je vojevala Avstrija s Turčijo. Avstrija ni dosegla drugega, nego da je po stoipetdesetletnem presledku zopet osvojila ono, kar je pred mohaaško bitko pripadalo ogrskemu kraljestvu. Pa niti to ne v popolnem obsegu, kajti pred l. 1520. so imeli Ogrji močne postojanke tudi na južni strani Save, tako Beograd, Sabac, severno Bosno s Jajcem in Srebrenikom. In naposled je ostala v turških rokah še pokrajina okrog Bihača, ki je bila prej del Hrvatske, in pa severna Dalmacija, prej istotako hrvaška, je v turških vojnah prešla v posest Benečanov.

V 19. stoletju so se začeli Turkom upirati balkanski krščanski narodi na svojo pest. Najprej so nastopili Srbi; spočetka so pričakovali pomoči in zaščite pri Avstriji, ki so bili v prejšnjih dveh stoletjih vedno naravni zavezniki Srbov zoper Turke. Toda ta čas je izvršil odločilni preobrat: Avstrija je začela nastopati kot zaščitnica v nemogoče Turčije, ker ji niso bili pogodu uspehi Srbov, ki jih je smatrala kot — ruske uspehe. Začetek avstrijsko-ruskega antagonizma je

žico pritiskajočih Turkov ter tako drži postojanko.

Med tem pa so Srbi dobili ojačenja in postojanko zopet osvojili. Ko je bilo bitke konec, je polkovnik Božanović pozval junaškega topničarja na raport. Najprej ga je zaradi formalnosti vprašal, zakaj se ni umaknil. Vojak odgovori, da v peklenem ognju in hrupu ni čul povelja, umakniti pa se ni hotel, kakor so se drugi, marveč je top sam nabijal dalje in ga prožil. Polkovnik ga nato pohvali in mu pripne odlikovanje na prsa in ga slovesno vpraša, česa še želi. Topničar pa odgovori: »Podarite mi tisti top!« Seveda mu želje niso mogli izpolniti, pač pa so sklenili, da v top vrežejo vojakovo ime.

Kako so Turki zapustili Skopje.

Na begu od Kumanova je zavladala med turškimi četami strašna panika. Silen strah je potepal turške vojake. V Skopju so jih sicer začeli takoj transportirati po železnici iz Skopja proti Velesu, toda komaj so odradali prvi vlak, je prevažanje nenadoma nehalo. Ko se je namreč poveljnik Zeki paša hotel peljati v vozu s Skopskega gradu, stare Dušanove zgradbe, na kolodvor in pri tem vozil ravno preko dolgega kamenitega mostu čez Vardar, je nenadoma neki Turek oddal nani

dva strela, ker ga je dolžil, da je kriv poraza. Zeki paša je ostal nepoškodovan, kočijaž pa je bil ranjen, dočim je takoj nato neki častnik, ki je spremljal pašo, ustrelil atentatorja. Ti strela pa so povzročili med vojniki novo paniko in desinitivno zmedo. Kar naenkrat se je raznesel glas, da so Srbi že v mestu, — da so Srbi streljali, itd. Vojaki, ki so bili že v železniških vagonih, so poskakali zopet venkaj in začeli bežati preko tirov v gore na jugozapad. Na cesti je stalo še več baterij; hitro so porezali vprego konjem, topničarji so poskakali nanje in jadno odvihrali v najurnejšem diru. Topovi kakor tudi številni, z municijo in smodnikom bogato naloženi vozovi pa so ostali kar po mestu na cestah. Skratka, v četrtni uri ni bilo v vsem Skopju niti enega turškega vojaka več.

HČI PAPEŽA.

Sloviti roman, ki ga je napisal romansopisec Harry Sheff po zapiskih škofa Burkharda in ki je vsebuje splošno pozornost tudi pri nas, ki je izhajal v »Jutru«.

izide prihodnje dni

:: v knjigi kot ponatis iz »Jutra«.

izpremenili položaj; Rusi so odsele nastopali kot zaščitniki balkanskih narodov, ki so se vsi osvobodili z rusko pomočjo, Avstrija pa je postala konzervativna ohranjevalka proslulega status quo na Balkanu.

Prvi srbski uspor pod Karadjordjem leta 1804. do 1813. je končal naposled s katastrofo, njegovi uspehi so se realizirali šele v drugem uporu (1815.) pod Milošem Obrenovićem; leta 1817. je postala Srbija mala avtonomna kneževina, toda le v obsegu belgrajškega pašalika. Težila pa je po onih mejah, kakor jih je imela Karadjordjeva Srbija leta 1812., ko se je v Bukareškem miru med Rusi in Turki privikar mednarodno garantirala avtonomija Srbije. Ruske zmage leta 1828. do 1829. so prinesle izpolnitev teh zahtev, da si Srbija zahtevalo ozemlje izven belgrajškega pašalika, šest nahij, zasedla šele leta 1833. Šele sedaj se je k avtonomni Srbiji pridružilo porečje Timoka z Negotinom, Zajčarjem in Knjaževcem, dolino Morave od Paračina do Aleksinca pred Nišem, dalje Kruševac, Loznica in dr. Leta 1867. so turške posadke izpraznile še one trdnjave (Beograd, Smederovo, Sabac, Kladovo, Užice in Soko), ki so bile že pod turškim poveljstvom. Leta 1878. sledi popolna samostojnost in suverenost Srbije in hkrati pridobitev okrožij Niš, Pirot, Leskovac s Toplico ter Vranje. S tem je dobila Srbija oni obseg, ki ji je ostal do leta 1912.

V dvajsetih letih se je osvobodila Grčija, seveda šele z ruskimi zmagami na mcrjih in na kopnem leta 1827. do 1829. Črna gora se je osvobodila s svojo močjo; popolno suverenost in razširjenje na obseg izpred leta 1912. pa je dosegla istotako leta 1878. Istega leta je postala suverena tudi Rumunija, s katero sta se leta 1859. združili tributarni turški kneževini Moldavija in Vlaška. In leta 1878. je nastala z ruskimi zmagami tudi samostojna Bolgarska ter po zaslugi evropskih intrig od nje ločena vzhodna Rumelija, ki pa sta se združili leta 1885; suverenost pa je dosegla nova Bolgarska šele leta 1908. Leta 1878. pa je prineslo tudi avstrijsko okupacijo v Bozni-Hercegovini.

Tekom 18. in početkom 19. stoletja so Rusi vzeli Turkom vse posesti na severni obali Črnega morja od dolnjega Dona do Donave ter jih pridružili Rusiji.

Izven Evrope je Rusija izgubila v Armeniji in pa v Afriki, kjer so Angleži usodni dejanski gospodar po njih okupiranega Egipta. Leta 1911. pa je Italija kratkoma anektirala in zasedla Tripolitano s Cirenajko.

Kumanovska zmaga in zmaga balkanskih zaveznikov na drugih bojiščih so zrušile preostanek turške državne zgradbe na Balkanu, svetovna vojna pa je vrgla Turke iz Arabije, Mezopotamije, Palestine in Sirije. Vseled srečnih okolištnosti so Turki pod Kemalovim vodstvom rešili turško Armenijo, Kilikijo, Smirno in vzhodno Trakijo, toda tudi v tem obsegu je Turčija iz nekdajnega svetovnega imperija ostala le manjša država, ki ima sicer dosti obsežen areal, katere prebivalstvo pa zaostaja za onim Jugoslavije. Umakniti se je morala zopet v Azijo, in sicer nazaj tja v Malo Azijo, odkoder se je začela širiti njih država, kjer je zibel njih velikega imperija in kjer biva resnično turško ljudstvo.

Dedščina turške dobe

V kumanovski bitki slavimo spomin na zadnjo veliko zmago, ki jo je dosegel srbstvo nad Turki, zmago, ki je odločila usodo južne Srbije in dala na drugi strani krepko nado, da prinese bližnja bodočnost svobodo tudi onim Jugoslovancem preko Donave, Save in Drine. Predvsem pa je v kumanovski zmagi vtelesen takorekoč končni obračun s Turki, zato jo je po pravici narod smatral kot osveto za Kosovo. Kumanovo tedaj zaključuje večstoletno turško dobo v zgodovini našega troimenega naroda, doba, ki se je pričela z bitko ob Marici, za narodno tradicijo, in za severno Srbijo pa s porazom na Kosovu.

Z izidom balkanske vojne so Srbi nehali biti sosed Turčije. Turška meja se je umaknila daleč tja za dolenjo Marico in Turčija kot celota za srbsko državo direktno ni prihajala več v poštev. Ostali pa so še vedno med nami sledovi petinpolstoletne turške dobe, sledovi, ki jih nekaterih ne bo mogoče izbrisati morda nikdar.

Turki so prinesli v naš narod marsikateri tuji element, ki je našo dotedanjo notranjo razliko bistveno povečal. Najvidnejši tak element je islam, ki tvori danes vsekar znatno stalno oviro uspešni unitarizaciji in medsebojni asimilaciji. Islam s posebnim, zelo izrazitim življenjskim naziranjem, z zelo poudarjenimi razlikami glede ženske vloge v družabnem in družinskem življenju, s konservativnimi predpisi glede obredne jezika, noše, razmerja do drugih ver itd., ta islam ostane trajno tuja sestavina v našem notranjem narodnem ustroju. Ko so se Španci pred poltisočletjem nahajali v aličnem položaju do muslimanov, kakor danes mi, so vse mudehance z brutalno silo iztrebili... Pri nas se je z milejšimi sredstvi to zgodilo le na ozemlju severne Srbije (izpred leta 1212.) v Črni gori. V Dalmaciji in v vseh delih Hrvatske-Slavonije in Vojvodine, ki so se nahajali tudi nad 150 let pod turškim gospodarstvom. Zato pa so Turki uničili bosansko bogomilstvo s politično pogubnimi anarhičnimi sestavinami.

Turška doba pa je tudi povzročila velike selitve na našem ozemlju. Predvsem je povzročila, da se je preneslo težišče in politično središče srbstva, ki se je dotlej nahajalo na jugu, v kosovsko-metohijski pokrajini in v Povardarju, v Pomoravje in naposled na Donavo. Dalje so se začele selitve srbskega ljudstva od juga proti severu. Tem se imamo zahvaliti, da je srbski živelj zopet prevladal v bogatih ravninah Vojvodine in Srema, da se je pri tem mnogo stotisočev izgubilo med Madžari, Rumuni in Rusi. Prav tako se je pod turškim pritiskom umikalo proti severu hrvaštvo. Politično se je preneslo njega težišče iz današnje severne Dalmacije, tedanje Hrvatske, kjer se je nahajalo v srednjem veku, v današnje središče hrvaštva v bližini slovenske meje. Prav tako je hrvaško ljudstvo bežalo proti severu; tudi tu so se mnogi tisoči izgubili med Madžari in Nemci, celo Čehoslovaki in Italijani. O premaknitvi razmerja med Srbi in Hrvati niti ne govorimo.

Koliko je utrpel naš narod izgub v krvavih vojnah, obmejnih spopadih, zlasti pa v strašnih turških roparskih navalih, ki so se ponavljali leto za letom! V tem oziru smo bili tudi Slovenci strašno prizadeti, saj se je nahajala naša zemlja le malo kilometrov od turške meje oddaljena.

Koliko smo vsled turške invazije in turških napadov ter njih uničevanju tr-

peli gmotno in kulturno, o tem smo ed pri nas dovolj na jasnem. Pozablja se pri nas običajno, da so pri tem najbolj prizadeti ravno Srbi, ki so se nahajali pred turško dobo kot direktni sosedje Grkov-Bizantincev na visoki stopnji omike, da, celo na višji nego sedanjega srednja Evropa s slovenskimi pokrajinami. Kulturni plus, ki se je nahajal dotlej v bližnjem vzhodu v primeru z Evropo, preneha šele, ko so se začeli uveljavljati učinki turškega gospodarstva.

Se enega poglavja ne smemo pozabiti. Da se je ohranilo albansko prebivalstvo svojemu jeziku, je vsaj kar se tiče severne Albanije, zasloga Turkov. Srednjeveška Srbija se je nahajala na potu, da si asimilira Albance; nahajali so se v dobi Nemanjičev vedno na srbski strani, v srbski službi, na srbskih dvorih in brez dvoma bi kmalu izginili v srbski masi, kakor je izginilo mnogo Romanov in napol romaniziranih Ilircv, da ni turški režim ustavil asimilacije in pozneje celo ustvaril predpogoje za albansko agresivnost napram srbstvu.

Vzporedno s propadanjem Turčije teži tudi srbstvo vedno bolj proti jugu. Politično delo je bilo s kumanovsko zmagao in njenimi posledicami vsaj v bistvu opravljeno. Sedaj je na vrsti kulturno delo, kulturna in nacionalna regeneracija prizadetega ozemlja.

Iz življenja in sveta

Novi izumi

H. L. Doherty v Newyorku je izumitelj, ki zbija senzacijo. Izumil je več praktičnih naprav. Na newyorškem nebotičniku ima stanovanje in delavnico. Njegova avtomobilna postelja stoji na tirišču. Tik postelje ima skrinjico. Ako si položi to skrinjico na odejo ter pritisne na gumb, se odpro duri sobe; ako pritisne na drug gumb, zdri postelji iz sobe po tiru na strešno ploščad. Tam uživa v postelji ležeči človek lahko sveži zrak in krasen razgled preko morja in mesta. Če pritisne na tretji gumb, priteče k postelji knjižnica, če četrti, se približa telefon... končno pritisne na gumb, in postelja se vrne v sobo! Za lenuhe čudovita postelja. — Doherty ima že okoli 150 patentov. Izumil je peč, ki daje prav posebno vročino; izumil električnega slugo, da je živ sluga ali dekla nepotreben, izumil stroj za odstranjevanje snega z ulic itd. Čapkov »R. U. R.« je torej utipal, ki se vsaj deloma uresničuje za milijarderja. A življenje jim postaja pri vedno večji komodnosti vedno dolgočasnejše. Ako bo človek pritiskal le gumba, mu postanejo žena, sluga, dekle, prijatelj in tovariš res nepotrebnosti. A kaj mu ostane? Strašno osamljenost, ki ga požene v blaznost.

Kukavica

Več kakor dve tisoč let so si naravoslovci ubijali glavo, kako polaga kukavica svoje jajce v tuja gnezda. Nekateri so trdili, da kukavica svoje jajce zneze v tujem gnezdu. Končno pa se je razkrilo, da kukavica svoje jajce zneze na tleh, ga vzame nato v svoj kljun ter ga odnese v izvoljeno tuje gnezdo.

Edgar Chance je sedaj odkril, kako se kukavica pri tem opravi v vede. Pet let je se Chance opazoval kukavice ter se seznanil z njihovimi navadami tako temeljito, da lahko že nekaj dni poprej pove, v katero gnezdo in približno kdaj bo kukavica odnesla svoje jajce. Ako se pomisli, koliko gnezd je v dotični okolici, je naravnost čudovito gledati, da se Chance skoraj nikdar ne zmoti.

Angleški naravoslovec Oliver Pike je spremljal Chancea s fotografičnim aparatom po gozdu. Določena kukavica je imela po trditvi Chancea že izbrano gnezdo. Znanstvenika sta si ogledala tisto gnezdo ter se nato skrila. Ne dolgo nato je kukavica priletela z jajcem v kljunu. Ker sta na gnezdu nekaj blisk premaknila, je kukavica zopet odletela ter nekaj časa gnezdo ostro opazovala. Ker je ostalo vse mirno, pa je vzela svoje jajce zopet v kljun, ga položila v gnezdo ter premaknila vsa v gnezdu prej se nahajajoča jajca. Nato je odletela. Znanstvenika sta ves potek dogodka izvrstno fotografirala.

Tako je tajnost kukavice končno razkrita in na fotografijah jo bo lahko gledal vsak človek.

Moderc se vrača

Iz Pariza prihaja vest, ki bo zanimala tudi slovensko žensstvo: moderc je zopet moden! Neverjetno, a resnično. Že dokaj let gledamo čudež, da so ženske brez modercv ali steznikov. Vsi zdravniki so preganjali to mučilo, a brez uspeha. A moda širokih ohlapnih toalet ga je odprnila. Vse ženske so se hipoma oddahnuje, postale so naenkrat prožne, lahko so sedale in se sklanjale, niso jih bolele več kosti, ve mišičevje, sople so svobodno in tudi jedle so lahko po svobodni volji. Prav zadovoljne so bile torej žensk, da so se odkrile stezniki. In tudi moškim je bilo žensstvo bolj všeč brez steznika. Če si plesal, nisi vsaj več čutil le ribjih kosti in raznih vrvic, vso živo žensko gorko telo. Itd. A glej, vsa zadovoljnost in vsa pamet izginja, ko zapliha veterček pariške mode. Vsi učenjaki, kirurgi in internisti pravijo ne, a moda pravi da, in ženska pojde za modo, da si je še tako bedasta. A kaj? Zato ker so debele dame širokih nasov.

O nezvestem kralju

Pisatelj pariških običajev, Charles Fegdal, je napisal zgodovino pariških trgov in uvrstil vanjo tudi sledečo zgodovinsko pripovedko, naslovljeno »Neustrašna branjevka«: V poslednjih letih vladanja kralja Henrika IV. je pripadal sedmi oddelek pariške tržnice ženi Ladoucotte, ki nekega svečanega dne ni hotela z ostalim ljudstvom vzkičati: »Živel naš dobri kralj Henriki!« Ko so jo vprašali po vzroku čudne vede, je izjavila, da kralj Henrik ni zvest svoji ženi in zaradi tega ne zasluži, da bi ga spoštovali tudi ostale žene. Obsodili so jo na globo 30 livrov in jo za en mesec izključili iz tržnice. Branjevka je to obsodbo mirno sprejela; ko pa so ostale branjevke dne 30. avgusta 1608. izročile, kraljici Mariji de Medici kito cvetja, je ona istočasno izročila kraljici sledečo prošnjo: »Gospa kraljica, javljam vam s tem, da tudi jaz spadam med dame v tržnici in ta poklic se v naši obitelji že od časov sv. Ljudevita dalje podeduje od matere na hčer. Imam četrto dečo, ki sem jo rodila v časti s svojim možem. Včasih govorim sicer malo okorno, toda odkrito. Rekla sem, da gospod kralj, ki je v duši dober človek, preveč srač oči za krilci, ki niso vaša in da to ni prav od njega, ki ima tako lepo soprego in izvrstno kraljico, pa se vendar še obrača za koketami in nima pravega čuta za sveti zakon. In zato so me za mesec izključili iz tržnice. Vi ste kraljica in lahko ukinite to kazen. Ako mi storite to malo uslugo, vam ne bom nevaležna.« Kraljica Marija de Medici na to seveda ni mogla drugače, nego je ukinila kazen in branjevko Ladoucotte celo imenovala za kraljevsko dvorsko dobaviteljico. Ta naslov ima še danes lastnik VII. oddelka pariške tržnice, navzlic temu, da je Francija danes republika.

Nov papir iz starega

Ta problem je že precej star in je bil doslej neresen. Iz Newyorka se sedaj poroča: Ker prihajajo ameriške šume vedno bolj redke, kakor lasje na glavi bodočega plešča, so učenjaki v agrarnem departementu Zedinjenih držav že dolgo preiskovali, kako bi zagotovili bralcem njih jutranjo lektno. Iz laboratorija v Madisonu, Wisconsinu, prihaja sedaj vest, da so iznašli nov postopek, da očistijo stare novine tiskarskega črnila in jih zopet pobelijo, iz mormonskega mesta Utah pa javljajo, da so tam iznašli način, da spremene tudi gradbeni les v ono lesno kašo, iz katere se izdeluje papir. Za »razčrnujevanje« se kot belilo uporablja bentonit, ilovici slična substanca, ki se pridobiva iz vulkanskega pepela, kakor ga je zlasti mnogo v Wyomingu.

V Minnesoti je neki časopis že preizkusil novo iznajdbo. Dal je pobeliti 1500 ton starih novin in jih predelati v nov papir v naprej določene kakovosti in debelosti. Založniki so izjavili, da je ta papir izvrsten. Samo v Zedinjenih državah se letno porabi 2.200.000 ton papirja. Sedaj bo t. ej mogoče iz stare makulature pridelovati nov papir, štediti les in tudi sicer stroške, in makulatura se ne bo več prodajala za zavijanje paketov. Tudi ono časopisje, ki slovi za dolgočasno in ki ga odjemalci cenijo bolj radi oblike, pripravne za zavijanje paketov, bo doslej več vredno...

Šah

Ves šahovski svet, odnosno vsi šahovski listi se še danes pečejo z Vidmarjevimi uspehi na londonskem turnirju. To vzbudi temu, da se je med tem časom odigral znamenit turnir v Hastingsu in da se pravkar odigrava ravnotako znamenit mednarodni turnir v Toplicah na Češkem, katerih turnirjev se naš prvak žal iz poklicnih vzrokov ni mogel udeležiti.

Objavili smo v našem listu vse njegove na londonskem turnirju igrane partije. Danes posežemo nekoliko nazaj in objavljamo partijo (iz spominske knjige na londonski turnir), ki jo je dr. Vidmar — tedaj 21letni mladenič — igral in dobil na mednarodnem turnirju v Nürnbergu leta 1906. proti dr. S. Tarraschu, nemškemu velemejstru in zmagovalcu v nešteti mednarodnih turnirjih, ki je prav takrat stal na višku vrlo zaslužene svoje slave.

Odklonjeni damski gambit.

Beli: dr. Vidmar. — Črni: dr. Tarrasch.

1. d2 — d4	d7 — d5
2. c3 — c4	e7 — e6
3. Sb1 — c3	c7 — c5
4. e2 — e3	Sg8 — f6
5. Sg1 — f3	Sb8 — c6
6. a2 — a3	c5 — d4:
7. e3 — d4:	Lf8 — e7
8. Lc1 — f4	0 — 0
9. Ta1 — c1	d5 — c4:
10. Lf1 — c4	Dd8 — b6:
11. 0 — 0	a7 — a6:
12. b2 — b4	Db6 — a7
13. Dd1 — d3	Tf8 — d8
14. Tf1 — d1	Sf6 — d5:
15. Lc1 — g5:	b7 — b6
16. Lg5 — e3	Le7 — f6:
17. Sc3 — e4	Sc6 — e7
18. g2 — g4!:	Kg8 — f8:
19. h2 — h4	Se7 — g8
20. g4 — g5	h6 — g5:
21. h4 — g5:	Lf6 — e7
22. Sf3 — e5:	f7 — f6:
23. Se5 — g6+	Kf8 — f7
24. Sg6 — h8+	Kf7 — e8
25. Se4 — c5	f6 — f5
26. Dd3 — e2	g7 — g6:
27. Sh8 — g6:	b7 — b5
28. Le4 — d5:	e6 — d5:
29. De2 — h5	Le7 — c5:
30. Sg6 — e5+	Ke8 — f8
31. Tc1 — c5:	Da7 — g7
32. Se5 — g6+	Kf8 — f7
33. Tc5 — c7+	Lc8 — d7
34. Sg6 — e5+	Kf7 — e6
35. Se5 — c6	Td8 — e8
36. Le3 — f4!	Sg8 — f6
37. Td1 — e1+	Sf6 — e4
38. Te1 — e4+	črni odneha:

Opombe:

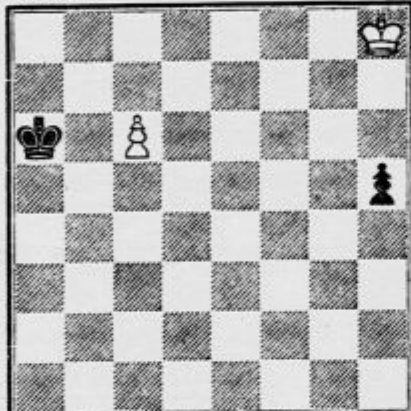
- 1 To ni dobro. Črni nima sedaj nobene centra, moči belega pa so dobro razvite.
- 2 Začetek napada na belega damskega kmeta.
- 3 Ako vzame črna dama kmeta na b2, nima po Sc3—b5 nobenega izhoda več.
- 4 Boljše bi bilo Le8—d7.
- 5 Jako močna poteza!
- 6 Vse to je nadaljevanje napada na belega damskega kmeta.
- 7 Začetek konca! Sledi silen, z veliko energijo izvršen napad.
- 8 Črni nima nič boljšega.
- 9 Grozi Dd3—e2 in Df3.
- 10 Na 38. ... Ld7 bi sledilo 23. De2, Le8 24. Df3 in Sg6.
- 11 Črni je izgubljen.
- 12 Na 38. ... fe4: bi sledilo 39. Dg4+, na 38. ... de4: pa 39. d45+, Kd5: 40. Dd1+, Ke6 41. Db3+, odnosno 40. ... Kc4 41. Sa5+.

Zares krasna partija!

Neprostovoljen humor v šahu.

Partija med dvema srednjemočnima šahovcem je, kakor poroča »Deutsche Schachzeitung 1922.« dospelja po zadnji potezi črnega do spodaj zarisanе pozicije. Beli, videč, da sovražnega kmeta, prodirajočega v damo, ne more več s kraljem dohiteti in da je lastni kmet na c6 zapadel požrešnosti sovražnega kralja, se ustraši in se vda. Veliko je bilo njegovo začudenje, ko se isti hip oglasi šahovski mojster, ki je bil partiji kibiciral, in ga opozori, da se je ustrašil po nepotrebnem, ker bi se partija imela gladko končati z remijem.

Neverjetno na prvi pogled, a vendar resnično.

Beli: Kh8; kmet c6.

Črni: Ka6; kmet h5.

(Številke 1—8 od spodaj navzgor, črke a—h od leve na desno.)

Nadaljnji potek igre priobčimo prihodnjič. Na potezi je beli.

Okrožni zdravnik

Dr. Viktor Gregorič

ordinira stalno 3634

v Novem mestu

vsaki dan od 9. do 12. ure in od

16. do 17. ure

razen nedelj in praznikov.

Spalnica

svetla orehovina, popolnoma nova, še ne rabljena, docela masivno mizarsko delo, se proda. Din 7000.— event z dostavo pred bišo. Obstoje iz tegale: 2 postelji, 2 nočni omari (bel marmor), 2 dvojna štonerja, 1 umivalnik (bel marmor brez ogledala ter z lónim nastavkem). — **WALTER STEMBERGER**, Mengeš pri Ljubljani. 3631

Divjačina

kakor srne, zajce, fazane, troke, divje race, sluke itd. v vsakem času po najpovoljnejših cenah kupuje

E. VAJDA

veletrgovina z divjačino in perjadjo
Čakovec, Medjimurje.

Brzjavni naslov: **Vajda Čakovec.**

Interurban telefon št. 59. 83

Pozor!

Pravi „Gaiser“-čevlji, čevlji za smuči ter lovski čevlji vseh vrst se izdelujejo v znani solidni čevljarški delavnici 75

Anton in Jož. Brajer

Ljubljana, Turjaški trg (Breg) 1.

Istotam se izdelujejo tudi vse vrste drugih obuvaj, od najpreprostejše do najfinije izdelave.

Cene solidne! Postržba točna!

Grojer
Sil Tilsit in
Trapist

ponuja po najnižji dnevni ceni

OZOM FRANJO 3619

v St. Jurju ob južni železnici.

Vsako množino

divjačine

kakor: srne, zajce, fazane, jerebice itd.

kupi proti takojšnjemu plačilu

Anton Löschnigg

trgovina perutnine, divjačine, jaje in deželnih pridelkov, Maribor. 3611

L. Mikuš

Ljubljana

Mestni trg 15

izdelovatelj dežnikov

Na drobno! Na debelo!

Zaloga sprehajalnih palic.

Popravila točno in solidno!

Gradbeno podjetje

ing. Dukić in drug

Ljubljana, Bohoričeva ul. 20.

se priporoča za vsa v to

stroko spadajoča dela.

Advokat

DR. JAKOB MOHORIČ

je otvoril odvetniško pisarno v hiši
Zadružne gospodarske banke
na Miklošičevi cesti, II. nadstropje,
v Ljubljani.

3594

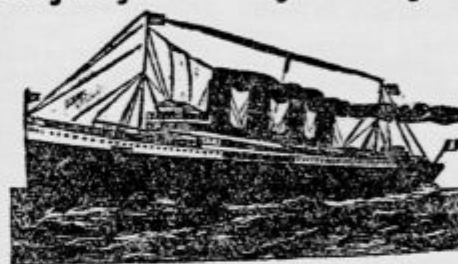
Prvovrstno slavonsko rdečo črhulo

zdravo in debelo, razpošilja v vrečah začenši od 10 metrskih stotov franko vrečain postaja po K 14.— in na debelo do 50 do 100 metrskih stotov franko vagon, rinfuzo nakladanje po K 13.—, vse postavljeno na postajo Nova Gradiška. Trgovina deželnih pridelkov **Jovan Predojević, Nova Gradiška (Slavonija).** 3614

Cie. Gle. Transatlantique

Francoska linija.

Najkrajša in najudobnejša vožnja v Ameriko.

Glavno zastopstvo za Jugoslavijo:

Slavenska banka, d. d. v Zagrebu.

Vozne listke in tozadevna pojasnila za to progo daje

IVAN KRAKER, zastopnik, Ljubljana, Kolodvorska ul. 41.

Prometni zavod za premog

d. d.

v Ljubljani

prodaja

iz slovenskih premogovnikov
velenjski, šentjanski in
trboveljski premog

vseh kakovosti, v celih vagonih po originalnih cenah premogovnikov za domačo uporabo kakor tudi za industrijska podjetja in razpečava

I. a čehoslovaški in angleški koks
za livarne in domačo uporabo,
kovaški premog, črni premog
in jajčne brikete.

Naslov:

16

Prometni zavod za premog, d. d. v Ljubljani, Miklošičeva c. 15/II

PARADIZ

sta bila brez obleke

Adam in Eva

sedaj tega ni treba, ker se dobe vsakovrstne

obleke za gospode,
dame in otroke

v trgovini

O. BERNATOVIC

Ljubljana, Mestni trg 5-6

Potniki v Ameriko, pozor!

UNITED-AMERIKAN-LINES-INC.

prevažata potnike z najnovejšimi brzoparniki preko:

Hamburga, Southamptona in Cherbourga v New-York.

Vozne liste ter vsa potrebna pojasnila izdaja

Simon Kmetec, zastopnik za Slovenijo,
Ljubljana, Kolodvorska ulica 26.

Teža 55 kg

Motorna kolesa

ZÜNDAPP

Glavno zastopstvo za Jugoslavijo:

O. ŽUŽEK

Ljubljana, Sodna ulica 11.

Tel. int. 461. 3626

1 liter benzina na 45 km

Zahvala.

3630

Ob priliki smrti našega predragega soproga in brata

Oton Balzerja

ravnatelja Češke industr. banke podružnice Ljubljana

smo prejeli toliko dragocenih izrazov najglobokejšega sočutja, da nam ni mogoče se vsakemu posebej zahvaliti.

Podajamo torej javno našo najiskrenejšo zahvalo vsem onim, ki so nas v teh težkih urah bodrili, tolažili, ter počastili spomin dragega pokojnika s cvetjem in darovi, zlasti pa z spremstvom na njegovi zadnji poti. Posebno se najiskrenejše zahvaljujemo »Česko-slovenské obci v Ljubljani«, telovadnim društvom ljubljanskega Sokola, čislarnemu uradništvu Češke industrijske banke, podružnica Ljubljana, ter Prve hrvatske obrtne banke, Zagreb.

Prejmite vsi našo najglobokejšo zahvalo.

Anči Balzerova
soproga.

Jaroslav Balzer, brat
svetnik najvišjega sodišča v Brnu.

Domače vesti

* **Kumanovska proslava na ljubljanski univerzi.** Na dan kumanovske proslave, dne 24. oktobra priredi univerza ob 11. dopoldne v zbornici dvorani javno slavnostno predavanje o kumanovski bitki. Predaval bo gosp. univ. prof. dr. Nikola Radojčić.

* **Povratek emigrantov.** Iz poročila našega konzulata v Trstu je razvidno, da je došlo meseca avgusta iz Severne in Južne Amerike v Jugoslavijo 68 izseljenikov. Med temi je bilo 5 žen in 12 otrok. Emigranti so bili večinoma delavci, rudarji, železničarji in poljedelci (slednji skoro vsi iz Argentine). Po narodnosti je bilo 31 Slovencev, 33 Hrvatov ter 8 Srbov. Vsi emigranti so izjavili, da je življenje vsled ekonoške krize v Ameriki zelo težko in da jih je še mnogo, ki želijo povrniti se v domovino, a nimajo dovolj sredstev na razpolago.

* **Ruske šole v Jugoslaviji.** Ministrstvo prosvete je sklenilo, da se vse ruske srednje šole v Jugoslaviji priznajo kot naše srednje šole. Pri maturi pa bo prisoten vedno tudi zastopnik ministrstva prosvete.

* **Solanje dijakov brez priznanje konfesije.** Iz Beograda poročajo, da je minister prosvete na podlagi čl. 12. ustave izdal naredbo, glasilom katere dijaki, ki ne pripadajo po zakonu priznanim veram v Jugoslaviji, ne morejo obiskovati državnih šol.

* **Stipendije za protestantske bogoslovce.** Ministrstvo prosvete namerava sprejeti v svoj budget vsoto 10 milijonov dinarjev, iz katere bodo dobivali protestantski bogoslovci stipendije za študij v inozemstvu, ker v Jugoslaviji nimamo protestantske bogoslovne fakultete.

* **Za beograjsko medicinsko fakulteto.** Ministrstvo za narodno zdravje je sklenilo, da odstopi deset lesenih hiš beograjski medicinski fakulteti za osnivanje začasnih institutov in klinike. Hiše dobi ministrstvo v kratkem na račun reparacij iz Nemčije. Odstop pa bo samo začasen, dokler se ne zgradi stalna zgradba za te institucije.

* **Glas Svobode.** Glasilo naprednih Slovencev v Ameriki, ki izhaja v Chicagu, slavi dne 27. oktobra 20letnico obstoja in priredi ta dan slavnostno izdajo v ogromni nakladi.

* **Uradne ure pri drž. pravdnstvu v Celju.** Kakor pri okr. in okrožnem sodišču so od 15. oktobra naprej tudi pri drž. pravdnstvu uradne ure nepretrgoma od 8. do 14. ure.

* **Rado Legvart.** Včeraj popoldne je umrl v Curihu predsednik «Slovenske banke» v Ljubljani g. Rado Legvart. Pokojnik je bil neumoren delavec na našem gospodarskem polju. Med drugim je bil ustanovitelj «Slovenske banke» in «Konzervnih tovarn» na Vrhniki. Tudi ustanovitelj ljubljanske borze, ki se v kratkem otvori, je predvsem njegovo delo. Počitka si ni dal, ampak je vedno snoval nove gospodarske načrte. Sredi dela ga je sedaj zalotila smrt. Bolehal je že dalje časa na ledvica, včeraj pa ga je kot posledica te bolezni zadela kap v Curihu, kamor je šel iskat zdravniške pomoči in obenem novih stikov s švicarskimi gospodarskimi krogi. Njegovo truplo prepeljejo v Ljubljano. Bodi mu blag spomin!

* **Himen.** Dne 15. oktobra se je poročil g. Karol Vrečko, orožniški stražmojster v Cirkovcah pri Pragerskem z gđ. Pavlo Starašina istotam. Bilo srečno.

* **Himen.** Danes popoldne ob petih se poročita v trnovski cerkvi g. Marija Franzl r. Vodl, tovarnarjeva vdova ter strokovni nadzornik šolskih vrtov g. Fran Črnogaj. Priči bosta nevestina sinova gg. Hinko in Srečko Franzl. Obilo sreče!

* **Število ljubljanskih volilnih upravičencev** se je po reklamacijskem postopku zvišalo za 70 tako, da jih izkazuje pravkar razgrnjeni pravomočni volilni imenik 12.069.

* **Plemeniti čin.** Predelavec v celjski cinkarni g. Josip Korošec je podedoval po svojem sinu, ki je umrl v Ameriki, večjo vsoto dolarjev. Od tega je izročil 50.000 kron celjski okoliški občini kot ustanovo za najpotrebnejše reveže, po 25.000 kron pa je naklonil Dijski kuhinji in Dijskemu podpornemu društvu. Res plemenit dar!

* **Shod društva hišnih posestnikov** se je vršil dne 20. oktobra. Društveni predsednik g. Frelih je referiral v novem stanovanjskem pravilniku in sprejele so se korekture k poedinim njegovim točkam, zlasti se je naglašalo, kako nejasna je točka o določevanju najemnine z novim letom in da bo baš vsled te nejasnosti prišlo do razburjenj in konfliktov. Posebna deputacija se pošlje v Beograd. Po uradnem shodu se je začel razgovor o ljubljanskih občinskih volitvah ter se je sprožila misel, da bi trebalo pri vladni doščici, da se občinske volitve odlože in sicer zlasti zato, ker je volilni red (določba o absolutni večini mandatov za relativno najmočnejšo stran) nasilstvo, ki bo rodilo težke posledice. Proti temu predlogu je govoril prof. Ilesič, do pravega sklepanja o predlogu ni prišlo. Prof. Ilesič je pri tem naglasil, da so govori govornikov uradnega shoda bili žal polni političnih špic, ki bi jih na takem shodu ne smelo biti. Vsebinska Ilesičevih izjavljaj je v poročilu «Slov. Naroda» povsem izkrivljena. Ured.).

* **Organizacija mariborskih stanovanjskih najemnikov.** V svrhu ustanovitve organizacije stanovanjskih najemnikov po ljubljanskem vzoru se je vršil v po-

tek v mariborskem Narodnem domu prvi sestanek interesentov, na katerem je bil izvoljen pripravljalni odbor s predsednikom, postajenačelnikom Mohorkom. Dne 26. oktobra bo ob 20. uri v Narodnem domu zopet informativni sestanek, na katerem bo poročal delegat ljubljanskega društva in bodo sprejeta tudi predložena pravila.

* **Dviganje naše valute in draginja.** O tem se mnogo piše in reči moramo, da večinoma stvarno. To pa, kar je napisala včerajšnja «Jugoslavija» o dviganju valute in draginji, je pa že nekoliko prehudu. Neznani «modrijani» v «Jugoslaviji» pravi med drugim nastopno: «Padanje draginje ni v pravilnem razmerju z dviganjem denarja. V tem razmerju zopet jasno odseva vsa onemoglost sedanjega vladnega režima, ki je s slabim vladanjem zapravila milijarde narodnega premoženja, ki je tirala dinar navzdol in mu tudi sedaj pri dviganju ne zna v svoji onemoglosti pomagati do veljave — pri tržnih cenah. Vrednost našega denarja je poskočila za nekaj sto odstotkov (!) in cene vseh potrebščin bi morale pasti v najslabšem slučaju od 50 do 100 odstotkov (!)». Manufaktura se ne premakne s svojimi trdnimi cenami, dasi z ozirom na svetovni trg ne reprezentira niti polovične cene. H koncu pravi: «Bajmo se, da bo nemogočni vladni režim zamudil ugodno priliko ter pritisnil cene na ono nižino, ki bi vsaj približno odgovarjale sedanjemu valutnemu stanju itd.» — Pisec si silno naivno predstavlja, da bi morale cene pasti takoj v isti meri, kakor narašča valuta. Popolnoma razumljivo, čeprav je nam konzumentom neprijetno, da se trgovec, ki ima stare, drago nakupljene zaloge, brani znižati cene, in da istotako kmet, ki kupuje pri trgovcu drago blago, še ni znižal cen tako, kot bi odgovarjalo porastu dinarja. Protidraginjska akcija v zvezi z zboljšanjem dinarja bo dosegla gotovo svoj cilj brez sile, katero menda priporoča «Jugoslavija», ki pa sicer vedno trobi o policijskem režimu. Nadalje moramo povedati «Jugoslaviji», da dinar ni narastel za več sto odstotkov in da cene v nobenem slučaju razen mogoče v sovjetski Rusiji ne morejo pasti za 100 odst. Nam, ki nismo trgovci, bi prav ugajalo, če bi se znižale cene tako-le za 100 odst., po «Jugoslaviji» bi se morale celo za nad 100 odst., ker bi potem res živeli kot v paradizu, ker bi nas življenje nič ne stalo in bi se pri kakšnem 110 odst. padcu cen dobili 10 odst. nagrade zato, ako bi blagovollili kupiti kakšno blago. Cene manufakture pa po «Jugoslaviji» niso previsoke, saj «z ozirom na svetovni trg ne reprezentirajo niti polovične cene». Istotako se «Jugoslavija» boji, da bo nemogočni vladni režim zamudil priliko ter pritisnil cene na opravičeno nižino. Torej naj vlada pazi, da ne bo znižala cen, s takimi vnebovpijočimi gluhostmi hrani «Jugoslavija» narodnega socializma žejne bratce. Gosp. pisec, ki je gotovo zmogljivejši kot vladni režim, naj gre rajše drva sekati in se naj ne tepe s peresom.

* **Znižanje cen pri kruhu.** Kljub znatnemu zbolšanju valute, se cene pri posameznih predmetih, zlasti pa živilih krčevito drže pretirane višine. Celjska tržna oblast je vsled tega znova odredila, da stane 1 kg kruha iz bele moke od dne 23. oktobra naprej 26 K (— 2 K), črna pa 22 K.

* **Padanje cen v Zagrebu.** V Zagrebu se opaža v zadnjih dneh splošno padanje cen. Cene kruha so padle od 30 na 22 K, moka od 32 na 20 K, sorazmerno tudi vse ostale življenske potrebščine. Mestni aprovizacijski odbor je določil nove tržne cene. Spomnil se je tudi gostilničarjev, katerim je predpisal najmanj 10 odst. znižanje dosedanjih cenikov. Vsako prekoračenje teh cen se smatra za odušstvo in navijanje cen ter se kaznuje po zakonu za pobiranje draginje.

* **Humor pred smrtjo.** Te dni se je v Saloveh pri Središču obesil kmet Malec. Pred smrtjo je spisal pismo, v katerem pravi, da ga jezi deževno vreme in da se raje obesi, kakor da bi čakal lepših dni.

* **Poplave v Banatu.** Banatsko časopisje poroča, da so nastale v pokrajini vsled neprestanega deževnega vremena na večjih krajih velike poplave. Škoda je ogromna.

* **Iz Planine nam poročajo,** da se bo moral svetolik Kostić ki je prišel po posredovanju neke visokostojee osebe v Ljubljani kot naslednik g. Atanazija Ristića za upravitelja Windischgrätzovega posestva, zagovarjati pred sodnijo zaradi nenravnega zločina nad neko svojo uslužbenko.

* **Dvojni roparski rator.** Včeraj zvečer se je dogodil na ulici 146 v Zagrebu strašen zločin. H krojaču Matiji Stipetiću je prišel neki Johann Schrott z Dunaja. Pravil je, da je bil med vožnjo v vlaku okrađen in ga prosil za službo. Stipetić ga je v resnici sprejel, Zvečer pa je Schrott ubil dva Stipetićeva pomočnika, se polastil gotovine 17.000 kron, oblek za 70.000 kron in 4 hranilničnih knjižic, nakar je pobeignil. Razbojnik je že v rokah oblasti.

* **Pri predkupu voznih listkov** južne železnice opozarjamo občinstvo, naj zahteva od službojčega uradnika, da pritisne na vozni listek datum onega dne, ko se namerava potovati in ne datum onega dne, ko se listek kupi. Vozni listki, ki nimajo pravičnega datuma so namreč neveljavni in že marsikateri je moral dvakrat listek kupiti, ker ni pazil na datum.

Gospodarsivo

TRŽNA POROČILA.

Zagrebski žitni trg dne 20. t. m. V kronah za 100 kg postavno vojvodinska postaja notirajo: pšenica okoli 1380, rumena kornuza 1200, rž 1300, ječmen za pivovarne 1400, za krmo 1300 — 1350, oves 1100 — 1150, fižol 1400 — 1450, moka «0» 2200 — 2400, «2» 2100 — 2300, «4» 1900 — 2100, za krmo 1000, otrobi 650 — 720. Tendence mlačna. Neznaten promet.

Ljubljanski trg. Padanje cen nadalje napreduje. Današnja cena moki št. 00 23 K, št. 0 22 K, št. 1 20 K. Mestna občina prodaja moko za 1 K ceneje pri kg. Povpročna slanina brez kože 100 K, riba in sal 110 K, mast je padla na 112 K kg, sladkor kristalni 60 K, v kockah 70 K. Krompir po deželi večinoma 5.50 K kg, ljubljanska detajlna cena 6 K. Zelje v glavah 2 — 2.50 K kg, kislje zelje 12 K kg, kislja repa 8 K. Oboje blago prejšnjega izdelka. Meso je ostalo na cenah prejšnjega tedna. Cena kruhu pretečni teden je bila 24 K za kg belega kruha v štručah in hlebcih, navadna žemlja težka 6 dkg 2 K. — Občinstvo se pritožuje nad visokimi cenami manufakturnega blaga, ki ne odgovarjajo današnjemu stanju dinarja. To blago je nabavljeno v pretečni večini v prejšnjih mesecih ob neugodnem stanju našega denarja. Šele ko pride v državo znatnejša množina sedaj kupljenega cenejšega blaga, bodo cene padle. Konsumenti pravilno sedaj ne kupujejo manufakturnega blaga. S tem bodo mnogo pripomogli k hitrejšemu znižanju cen. Štedenje z na-

kupom teh vrst blaga je ravno v danem trenutku zelo potrebno in tudi lahko izvedljivo, ker so se vojne vrzeli že zadostno nadomestile. — Del ljubljanskih gostilničarjev še do danes ni znižal cen in vztraja na poletnih cenah, ki so odgovarjale tedanjim neugodnim nakupnim cenam. Gostilničarji so opozarjali, da se bo brezobzirno postopalo proti nadaljnjemu vzdrževanju neprimernih cen. Cene bi se morale znižati najmanj za 20 odst.

Uršulinski sejem v Celju. Običajni vsakoletni uršulinski sejem v Celju je ostal včeraj brez dežja in so zato prišli trgovci iz vseh strani. Kljub temu se kupčija, zlasti pri manufakturi, ni razvila, ker čakajo ljudje radi boljšanja valute na znižanje cen. Na živinski sejem je bilo prignanih 100 glav težke in lažje živine. Cene volov boljše kakovosti 30 — 40 kron, slabše 25 kron, krave 20 — 30 kron; prodalo se je malo.

— Naročila po 2. septembru in nove devizne odredbe. Mnogi trgovci so v septembru izdali odredbo generalnega inspektorata I br. 14.252 tolmachi napadno ter naročili blago v inozemstvu tudi še po 2. septembru, pa ga ne bi bili smeli. Da se to blago, ki sedaj dohaja in leži na postajah, carinarnicah ali pri spediterjih, more vsaj ocariniti in iztovoriti, je po novih deviznih odredbah deviznim odborom dovoljeno za to že dospelo blago izdajati dovoljenje uvoza brez pravice nakupa devize, toda z izrecno pripombo, da je to dovoljenje uvoza izdano brez obveznosti za kasnejši nakup deviz,

ker bo nakup deviz za te primere trujen z novim pravilnikom. Tudi je strah, kam takoj prijaviti vse po 2. septembru 1922 naročeno blago, ker se pozneje ne bo uvaževala nobena njihova prošnja in razlog. Ker gre torej samo za že naročeno blago in se niti to ne bo vpoštevalo, če se ne prijavi takoj, se bodo tem manj vpoštevala nova naročila. V lastnem interesu trgovcev je zato, da do nadaljnjih odredb ne naročajo nobenega blaga v inozemstvu. Za industrijo, ki rabuje razne snovi itd., da more vzdrževati obratovanje, obvezajo nove devizne odredbe izjemna določila.

— Češkoslovaško posojilo naši državi. «Prager Tagblatt» z dne 19. t. m. poroča: Kakor čujemo, se v češkoslovaških finančnih industrijskih krogih razmotirava vprašanje posojila Jugoslaviji v znesku 500 milijonov češkoslovaških kron. Kredit naj bi se uporabil za nakup tekstilij in drugih izdelkov v Češkoslovaški. Razgovori so šele v početnem stadiju. Jugoslovanska finančno ministstvo namerava, v doglednem času poveriti na praški borzi lastnemu zastopniku regulacijo dinarjevega tečaja, ker ima Jugoslavija kot velika odjemalka češkoslovaškega blaga znaten interes na relaciji med dinarjem in češkoslovaško krono. Zaradi skakajočega naraščanja dinarjevega kurza v zadnjih dneh se opaža zboljšanje razpečavanja češkoslovaškega blaga v Jugoslaviji.

— Hipotekarna banka jugoslovanskih hranilnic v Ljubljani je prevzela vsled sklepa pokrajinske uprave «Kranjsko deželno banko» z vsemi aktivni in pasivi. Debelice, ki znašajo 10.000.000 kron so vse v posesti regulativnih hranilnic, kar je najbolje jamstvo za obstoj in napredek banke. Opozarjamo na današnji oglaš.

— Nemški carinski nadavek znaša za dobo od 25. do 31. t. m. 53.900 mark.

Odgovorni urednik Pr. Brozovič
Lastnik in izdajatelj Konzorcij «Jutra»
Tisk Delniške tiskarne, d. d. v Ljubljani.

Najstarejša slovenska plesarska in ličarska delavnica
IVAN BRICelj,
Dunajska cesta 16,
se priporoča. Izvršitev točna, cene zmerno.

SODE

v popravljenu dobrem stanju razpošilja. dokler traja zaloga. Istotam se kupujejo stekleni baloni. J. Augustin, Ljubljana, Jerneja cesta št. 231. 89/1

Blago za prevleko divanov in drugega pohištva v veliki izbiri, dalje različno platno in lute za tapetnike, sedlarje itd. priporoča trdha 84/VI

A. & E. Skabernè Ljubljana
Mestni trg 10

Blažević Zvonimir
Spodnja Siška,
Celovška cesta št. 13
prodaja dalmatinsko Sibijsko vino na drobno in debelo. 36/97

Dobi se v vseh boljših trgovinah za kože ter na veliko pri
BERSON-KAUCUK, d. d. Zagreb, Wilsonov trg 7.

Najstarejša špedicijska tvrdka v Sloveniji
R. RANZINGER
Ljubljana špedicijska pisarna Jesenice
Podjetje za prevažanje blaga južno železnice. Brzovozni in tovarni nabiralni promet iz Avstrije in v Avstrijo. Zavarovanje. Podjetje za prevažanje pohištva. Skladišče s posebnimi zaprtimi kabinami za pohištvo.
Brzjavlj: Ranzinger. Interurban telefon 60.

„Textilia“, trgovska in industrijska d. d.
v Ljubljani, javlja tužno vest, da je njen
velezaslužni podpredsednik, gospod
Rado Legvart
v soboto, dne 21. oktobra v Curihu preminul.
LJUBLJANA, 21. oktobra 1922.
„Textilia“
d. d. v Ljubljani.

Meblovano sobo s hrano

iščeta gospod in gospa pri boljši obiteltji v sredini mesta.

Dopisi pod „Domačnost“ na upravnistvo „Jutra“. 3639

50 y 50 y
plačujem za polhove kože več

kot neka druga trdka. Kupujem tudi vse druge kože od divjačine.

D. Zdravič 3622
trg. kož divjačine, Ljubljana, Sv. Florijana ul.

Sezonska razprodaja
87 damskih klobukov

pri Ivi Siler, Ljubljana, Kongresni trg 6. — 20% popusta.

Underwood pisalni stroji
THE REX Co., Ljubljana 65

Kleparska delavnica
Alojzij Lenček
Sv. Petra cesta št. 29

sprejme vsa v to stroko spadajoča dela
Postrežba točna in solidna. 3624

Jabolka, orehe in
drugo sadje

kupuje na debelo 3571
J. Čuk, Zagreb, Krajiška 12.

Ali se hočete Vašega revmatizma popolnoma iznebiti?
Na tisoče že ozdravljenih!

Bolečine v udih in sklepih, otekli udje, ohromele roke in noge, utripanje, bodenje, vlečenje v raznih telesnih delih, celo slabost oči so posledice revmatičnega in protinastega trpljenja. 3642

Za ozdravljenje Vam nudim naravno sredstvo.

Nikako vseobčno zdravilo, temveč zdravilno sredstvo, kakršno poklanja dobrotljiva mati narava bolnemu človeštvu. Vsakomur brezplačna poskušnja. Pišite mi takoj in odpošljem Vam svoje sredstvo in svojo poučno razlago popolnoma zastoj. Postali boste moj hvaležni privrženec. Ekspedicija „Oporn-Apotheke“, Budimpešta VI., oddelek K.

„Tribuna“

tovarna dvokoles in otroških vozičkov.
Velika zaloga dvokoles, motorčkov, otroških vozičkov, šivalnih strojev, pneumatike in strojnih delov.

Ljubljana, Karlovska cesta št. 4,
Stari trg št. 28. 76

Zaloga klavirjev in pianinov

najboljših tovarn Bösendorfer, Ozapka, Ehrbar, Hönl, Schweighofer, Original Stingl itd. Tudi na obroke.

JERICA HUBAD, roj. DOLENC, LJUBLJANA, Hilšerjeva ulica 5.

Potrjim srcem javljam vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, da je moj
dobri, ljubljani mož

Rado Legvart

po kratki, a mučni bolezni, previden s tolažili svete vere, v 46. letu svoje starosti,
danes ob 12. uri opoldne izdihnil svojo blago dušo v sanatoriju „Canton“ v Curihu.

Truplo predragega moža prepeljem iz Curiha domov, kjer se bo položilo k
večnemu počitku.

Dan in kraj pogreba objavim pravočasno.

Curiah-Ljubljana, 21. oktobra 1922.

Marija Legvart roj. Jelovšek.

Upravni svet in ravnateljstvo Slovenske banke
v Ljubljani javljata tužno vest, da je ustanovitelj Slovenske
banke in njen predsednik, gospod

Rado Legvart

danes nenadno v Curihu preminul na posledicah dolgotrajne
bolezni.

Zaslužnemu možu, ki je na vseh poljih gospodarskega
življenja neumorno in požrtvovalno deloval, ohranimo časten
spomin.

V Ljubljani, 21. oktobra 1922